

Uključenost očeva u odgoj djece rane dobi

Novina, Antonija

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:094357>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

ANTONIJA NOVINA

UKLJUČENOST OČEVA U ODGOJ DJECE
RANE DOBI

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, studeni 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

ANTONIJA NOVINA
UKLJUČENOST OČEVA U ODGOJ DJECE RANE DOBI
DIPLOMSKI RAD

MENTOR RADA:
doc.dr.sc. Adrijana Višnjic Jevtic

Zagreb, studeni 2020.

Zahvala

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. sc. Adrijani Višnjić Jevtić na savjetima, pomoći, te ukazanoj podršci i potpori tijekom procesa realizacije diplomskog rada.

Zahvaljujem se svim roditeljima koji su odvojili svoje vrijeme za ispunjavanje anketnog upitnika i time sudjelovali u istraživanju.

Veliko hvala mom suprugu, mojim roditeljima, braći te prijateljima što su mi bili podrška i neprestano me ohrabivali, ne samo u procesu pisanja diplomskog rada, već i tijekom cjelokupnog studija na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Odgoj nekad i danas.....	2
2.1. Tradicionalni odgoj.....	2
2.2. Suvremeni odgojni koncepti.....	5
3. Uloga roditelja i važnost njihove uključenosti u odgoj djece rane dobi.....	9
3.1. Roditeljstvo.....	11
3.2. Utjecaj kvalitete roditeljskih odnosa na dijete.....	13
4. Očinstvo.....	15
4.1. Tranzicija očinske uloge.....	16
4.2. Uloga oca u razvoju djeteta.....	16
4.3. Tipovi očeva i stilovi očinstva.....	18
5. Metodologija „Procjena uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi“	19
5.2. Hipoteze istraživanja.....	19
5.3. Postupak istraživanja.....	20
5.3.1. Mjerni instrumenti.....	20
5.3.2. Uzorak sudionika istraživanja.....	22
5.4. Rezultati i rasprava.....	22
6. Zaključak.....	36
Literatura.....	37
Prilozi i dodaci.....	40

Sažetak

Promjene u shvaćanju obitelji rezultirale su prepoznavanjem uloge oca, ne samo kao hratelja obitelji već i kao punopravnog sudionika u odgoju djece.

Cilj ovog rada je istražiti uključenost oca u odgoj djece rane dobi. Radom se također nastojalo utvrditi u kojoj mjeri te u kojim aktivnostima s djecom očevi sudjeluju. Kako bi se utvrdilo postoji li razlika procjene uključenosti očeva u aktivnosti s djecom rane dobi s obzirom na spol, dob, status obrazovanja te broj djece u obitelji, provedeno je empirijsko istraživanje. U istraživanju je sudjelovalo 1520 roditelja. U svrhu istraživanja konstruiran je anketni upitnik *Procjena uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi*. Upitnik se sastoji od dva dijela. Prvi dio odnosi se na socio-demografske podatke o sudionicima, dok se drugi dio odnosi na uključenost očeva u odgoj djece rane dobi. Sudionici su procjenjivali sudjelovanje oca u aktivnostima s najmlađim djetetom u obitelji, a svoje odgovore vrednovali su na Likertovoj ljestvici od četiri stupnja. Rezultati istraživanja pokazuju kako postoje statistički značajne razlike u procjeni uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi s obzirom na spol, dob, status obrazovanja te broj djece u obitelji.

Ključne riječi: očinstvo, dijete rane dobi, uključenost, roditeljstvo, očevi

Summary

Changes in the perception of the family have resulted in recognizing the role of the father, not only as the family's provider, but also as a full participant in the children's upbringing.

The aim of this thesis is to explore the inclusion of fathers in young children's upbringing. The research has also sought to determine to what extent and in which activities fathers participate. An empirical study has been conducted in order to determine whether there is an estimate difference of the fathers' involvement in activities with young children with regard to sex, age, education and the number of children in the family. The participants of the study are 1520 parents. For the purposes of the research, the participants have completed the questionnaire "The assessment of fathers' involvement in the upbringing of young children" It consists of two parts. The first part refers to the participants' socio-demographic data, while the second part refers to the involvement of fathers in the upbringing of young children. The participants have estimated the father's inclusion in activities with the youngest child in the family, and they have evaluated their answers on a four-point Likert scale. The results of this research have shown that there are statistically significant differences in the evaluation of fathers' involvement in the upbringing of young children with regard to sex, age, education and the number of children in the family.

Key words: fatherhood, young child, involvement, parenthood, father

1. Uvod

Obitelj je temelj društvene zajednice. Osim reproduktivne, ona ima izrazito važnu odgojnu ulogu koja omogućuje da se svaki pojedinac pripremi za život u odrasloj dobi. Puno čimbenika utječe na razvoj djeteta, a najznačajniju ulogu u tom procesu imaju roditelji. Pojam roditeljstva podrazumijeva brigu, odgoj i skrb za dijete. Sve do nedavno poistovjećivao se s majčinstvom, pri čemu je zanemarena uloga oca u odgoju i razvoju djeteta. U istraživanjima koja su se bavila utjecajem obitelji i roditelja na dijete sudjelovale su isključivo majke, dok su očevi bili potpuno isključeni te su prevladavale predrasude i stereotipi o muškarcima kao nekompetentnim i nezainteresiranim roditeljima. Odgoj djece smatrao se isključivo „ženskim poslom“, a otac je bio podređen hraniteljskoj ulozi i obavljao je plaćeni rad izvan kuće.

Promjene u shvaćanju obitelji dovele su do promjena u razumijevanju obiteljskih uloga. Suvremeni otac nije nužno hranitelj obitelji već je uključen u odgoj djece i u kućanske poslove koji su se do nedavno smatrali dužnostima žene. Vidljivo je da su se uloge u modernoj obitelji promijenile te je figura oca prepoznatljivija no što je to bila prije. Podjela aktivnosti prema rodnim ulogama sve je manje, i danas je jasno kako za djetetov skladan razvoj jednaku važnost imaju oba roditelja.

Potaknuto dosadašnjim istraživanjima roditeljstva, od kojih mnoga zanemaruju ulogu očeva, predmet ovog rada jest uključenost očeva u odgoj i brigu o djeci rane dobi. Rad je strukturno podijeljen u dva dijela – teorijski i empirijski. Teorijski dio analizira roditeljske uloge i njihov razvoj tijekom vremena. Empirijski dio odnosi se na istraživanje uključenosti očeva u odgoj djece. Istraživanje je provedeno uz pomoć anketnog upitnika, a uzorak su roditelji djece rane dobi (N=1520). Cilj istraživanja je utvrditi u kojoj mjeri i na koji način očevi sudjeluju u odgoju djece danas. Svrha rada jest ukazati na važnost sudjelovanja očeva u odgoju djece i dječjem razvoju.

2. Odgoj nekad i danas

Jedna od brojnih definicija odgoj opisuje kao „jednu od osnovnih i trajnih društvenih pojava i djelatnosti, koja se ostvaruje u svjesnom i namjernom prenošenju društveno-povijesnog iskustva starijih generacija na mlade“ (Rosić, 2005, str. 28). Rosić (2005, str. 32) također naglašava ozbiljnost odgoja govoreći kako je on „nešto kvalitetno više od pukog prenošenja društveno povijesnih iskustava s generacije na generaciju“. Odgoj je sastavni dio čovjeka i praktično nikad ne prestaje. Započinje u obitelji, primarnoj zajednici u kojoj dijete čini prve korake i razvija svoju osobnost, i u toj je zadaći ona nezamjenjiva. Odgoj bi trebao biti usmjeren ka zadovoljavanju temeljnih ljudskih potreba i poštivanju dječjih prava. Za razliku od odgojno-obrazovnih institucija, u obitelji nema kurikuluma. Odgoj bi se trebao temeljiti na komunikaciji svih članova obitelji s djetetom, stavljajući naglasak na dvosmjernu komunikaciju roditelji - dijete, prateći pritom interese djeteta te dopuštajući djeci da istražuju kako bi obogatili svoje spoznaje. Obitelj treba pružati djetetu mogućnost i podršku za njegovo intelektualno, tjelesno i moralno sazrijevanje.

Odgoj je društveno uvjetovan, stoga je promijenjivog karaktera: razvojem društva i okoline, mijenja se i odgoj. U vrijeme prije industrijalizacije većina je obitelji živjela u proširenim obiteljskim zajednicama i bavila se poljodijelstvom. Tada su rodne uloge bile strogo određene, a odgoj djece bio je krut i tradicionalan. Početkom 20. st. javlja se svijest o djetinjstvu kao veoma važnom razdoblju za razvoj i život pojedinca, no trebalo je mnogo vremena da se spoznaje znanstvenika i istraživača implementiraju u život ljudi. Tek unazad nekoliko desetaka godina odgoj se postupno razvija od tradicionalnih prema suvremenim konceptima (Đekić, 2016).

2.1. Tradicionalni odgoj

Još davne 1902. godine, autorica knjige “Stoljeće djeteta”, Ellen Key, naglašavala je važnost i ozbiljnost odgoja u budućnosti. “Briga za odgoj ljudskog roda postat će središnja zadaća društva, i oko te zadaće okupit će se svi običaji i zakoni, sve institucije društva; ona će postavljati kriterije za rješenja svih ostalih pitanja i bit će temelj donošenja svih odluka.” (Key, str.10). Odgoj i odgojni postupci tijekom vremena su doživljavali promjene pa se tako odgoj danas znatno razlikuje od odgojnih metoda kojima su bili odgajani ljudi kroz povijest. Te razlike su osobito vidljive u obiteljima koje su živjele na selu. U feudalnom društvu djeca su

predstavljala radnu snagu te je za opstanak bila važna brojnost obiteljske zajednice. Bilo je poželjno imati što više djece koja bi mogla raditi na poljoprivredi, ali i druge potrebne poslove. Leček (2003) u svojoj knjizi *Seljačka obitelj u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1918.- 1941.* opisuje način života ljudi na selu. Istraživanje je zasnovano na razgovorima s ljudima rođenih između 1906. i 1930. godine na području zagrebačkog Prigorja i Hrvatskog zagorja. Osim načina života, poslova kojima su se ljudi bavili u to vrijeme, opisuje i djetinjstvo te odnos odraslih i djece. Već sam pojam djetinjstva znatno se razlikuje od tog pojma danas. Autorica djetinjstvo definira kao razdoblje od rođenja, a dob do kada je ono trajalo određuje nekoliko čimbenika, poput sposobnosti uključivanja u gospodarske aktivnosti i fizička snaga koja je bila potrebna za obavljanje poslova. Djeca se nisu mogla bezbrižno igrati jer za to nisu imala vremena, već su usvajala potrebna znanja kako bi se osposobila za radnu ulogu u održavanju gospodarstva. „Na djecu se vrlo rano računalo kao na pomoćnu radnu snagu u gotovo svim seljačkim obiteljima. Posebice je to vrijedilo za siromašnije“ (Leček, 2003, str. 356). Djeca koja su odrastala u obiteljima gdje je nedostajalo članova, zbog primjerice smrti, vrlo rano su dobivala zaduženja koja nije imao tko drugi obavljati, pa je tako jedna djevojčica već u dobi od 3-4 godine morala prihvatiti poslove koje joj je majka zadala. Zbog velikih radnih zahtjeva koje je gospodarstvo postavljalo pred odrasle, za djecu se brinuo i odgajao ih tko je stigao, bio to netko od uže ili šire obitelji ili pak susjeda, a ponekad su djeca bila prepuštena sama sebi pa su se brinuli jedni za druge. „Kao starija sestra J.Š. morala je pripaziti na mlađeg brata, ali je bila premala da bi ozbiljno shvatila posao, pa mu se više pridružila u lutanju selom.“ (Leček, 2003., str. 386). Odnos djece i roditelja bio je znatno drukčiji od današnjeg, a Leček (2003) ga opisuje kao „distancu s poštovanjem“. Zbog velike količine poslova odraslima nije preostajalo mnogo vremena za brižnije bavljenje djecom, jer su upravo roditelji u najvećoj mjeri brinuli o gospodarstvu. Tek kad su djeca bila malo starija, početkom poduke u poljoprivrednim radovima, provodila su nešto više vremena s roditeljima. No, bez obzira na intenzivniji kontakt, odnosi nisu bili bliskiji, i kako ispitanici navode, uglavnom se s roditeljima razgovaralo o poslu kojem su bili podučavani. Priča za djecu prije spavanja nije bilo, već se dogovaralo što će se idući dan raditi. Djeca su prihvaćala takve odnose jer su bila svjesna da su roditelji preopterećeni poslovima. Briga za djecu smatrala se isključivo „ženskim poslom“, stoga očevi nisu bili uključeni u skrb o djeci, niti u igru jer to „muškarci nisu radili“. Ponekad su starijoj djeci pomagali oko učenja, a razlog tome je najčešće bila majčina nepismenost koja ju je sprječavala u tome.

U nuklearnim obiteljima djeca su često bila ostavljena bez nadzora, jer je zbog opsega posla i nedostatka radne snage žena uz muškarca obavljala sve poljoprivredne poslove. U složenim obiteljima bilo je nešto drukčije te se uvijek našao netko od odraslih, najčešće ženska osoba, da pričuva djecu. „U složenim obiteljima u kojima su se dijelila sva zaduženja, briga o djeci bila je u nekoj mjeri zajednički posao.“ (Leček, 2003, str. 385). Ako su u obitelji bile dvije žene, jedna bi uvijek ostala kod kuće obavljati kućanske poslove i čuvati djecu, dok bi druga odlazila na polje. Obitelji su se snalazile kako su znale, a neke stvari danas su možda nezamislive, poput primjera obitelji u kojoj su dvije snahe rodile djecu u kratkom razmaku i dok je jedna od njih odlazila na polje, druga je skrblila o djeci, pa je čak i dojila vlastito, i dijete svoje šogorice. Već od najranije dobi dijete nije imalo puno kontakta s majkom pa je privrženost možda razvijalo prema nekoj drugoj ženi. Ponekad žene nisu imale izbora jer u obitelji nije bilo muškaraca pa su one morale same obrađivati cijelo imanje. Iako navedene situacije i postupci, poput odsutnosti oca zbog titule „hranitelja“ obitelji, preuzimanje brige o djeci isključivo od strane majke te odnos roditelja i djece kao distanca s poštovanjem, u ovom slučaju opisuju seljačku obitelj, bili su praksa obitelji tog doba općenito. Bez obzira u kojem području su obitelji živjele, bilo ono ruralno ili urbano, neke metode kojima su djeca bila odgajana danas su u većini društva neprihvatljive, poput fizičkog kažnjavanja.

U prošlom stoljeću odgojne metode nerijetko su uključivale kažnjavanje, pa čak i fizičko. Ljudi nisu bili obrazovani, područje odgoja nije bilo toliko istraženo, a i kod nekih se postupaka nije razmišljalo koje će biti posljedice. Kako Key (2000) navodi, smatralo se da su dresura i kažnjavanje od najranije dobi najučinkovitije odgojne metode. „Dijete je u tom razdoblju toliko osjetilno biće da je lagana tjelesna bol ili užitak jedini jezik koji ono posve razumije pa je to kod neke djece nužno sredstvo za uvježbavanje nekih navika.“ (Key, 2000, str. 86). Ako je dijete plakalo, a uzrok tome nije bila bolest ili neka druga neugodnost koja bi opravdavala plač, dijete je bilo fizički kažnjavano sve dok nije prestalo plakati. U knjizi *Stoljeće djeteta* koju je Key napisala 1902. godine, opisuju se stavovi ljudi o odgoju i odgojnim metodama u ondašnje vrijeme. Ljudi su dijete često uspoređivali sa životinjom i tvrdili da ga se mora i odgajati kao životinju- dresurom i batinama. „Dijete preko udarca ne samo da postaje “dobro”, kaže se, ne, ono se istodobno oslobađa svoga zločestog ja” (Key, 2000, str. 97). Opravdavali su i branili batine govoreći da su one nužne i najsnažnije djeluju (u odgoju djeteta) jer ih se dijete najsnažnije sjeća, stoga neće ponoviti “neželjeno” ponašanje jer zna koje su njegove posljedice, a batine

„bude postojane asocijacije“. „Samo stega i batine mogu slomiti prkos, odviknuti od laži i tome slično., (Key, 2000, str. 97). Fizičko kažnjavanje smatralo se brzom i djelotvornom metodom, za razliku od strpljenja i razgovora koji polagano djeluju. U nekim narodima stega i batine smatrale su se obvezom, i kako Key navodi, sve do sedamanestog stoljeća nailazimo na muškarce koji smatraju da jednog dana u tjednu djecu treba istući i da je to dio brige za njihovu dušu! Iako je knjiga napisana prije više od sto godina, autorica je svojim mišljenjem o ovakvim odgojnim postupcima bila ispred svog vremena. Ona se protivi takvim odgojnim metodama i govori kako fizičko kažnjavanje može jedino pobuditi „ tjelesnu bol i sram“. (str.92). Jer kako Rosić (2005) navodi: odgoj nije uzgoj, dresura, dril, manipulacija, nasilje, teror! A odgoj koji u obzir ne uzima djetetove potrebe, ne poštuje ih i ne njeguje ne može se nazvati odgojem.

Tek u 20. stoljeću se počela pridavati veća pažnja odgoju i potrebama djece. Tada je država preko institucija preuzela kontrolu nad djecom jer se smatralo da roditelji zbog svoje sebičnosti i klasne ograničenosti ne mogu djetetu omogućiti optimalan razvoj. Time država preuzima kontrolu nad djecom pa su ona smatrana imovinom države, a velika pažnja pridavala se stručnjacima poput liječnika, psihijataru te stručnjaku za odgoj (Weatherill, 2005, prema Đekić, 2016). Slijedom toga moguće je zaključiti kako je odgojna uloga obitelji kroz povijest različito vrednovana. U totalitarnim sistemima središnju ulogu u oblikovanju obiteljskog života je imalo društvo, koje je imalo jak utjecaj i na odgoj djece. Nasuprot tome, u demokratskom društvu obitelji se pridaje veći značaj, dok ju ustanove podržavaju i pomažu joj zadržati individualnost svakog člana, a zadaće se nastoje izvršiti što uspješnije (Rosić, 2005).

2.2. Suvremeni odgojni koncepti

Posljednjih nekoliko desetljeća promijenio se pristup odgoju djece. Primjerice, fizičko kažnjavanje zakonom je zabranjeno, a svijest ljudi o važnosti djetinjstva i ranih iskustava na osobni razvoj pojedinca sve je veća. Većina roditelja je danas pismena, a mogućnosti za jačanje roditeljskih kompetencija veće su no što su bile nekad. Dostupan je širok izbor literature o odgoju, a uz suvremene se tehnologije roditelji mogu u svakom trenutku informirati o adekvatnim odgojnim metodama kojima će osnažiti dijete i osigurati mu zdravo i sretno djetinjstvo. Također, organiziraju se razne radionice na kojima roditelji mogu besplatno sudjelovati i tako osnažiti svoje roditeljske pedagoške kompetencije. Suvremeni pristupi odgoju

naglasak stavljaju na uvažavanje individualnih odgojnih mogućnosti i potreba djece koristeći se pritom humanističkim i interdisciplinarnim pristupom. Rosić (2005, str. 61) navodi kako „u suvremenim teorijama odgoja dominira stav prema kojemu svako dijete ima pravo na:

- zdravo, sigurno i sretno djetinjstvo
- maksimalni razvoj individualnih potencijala i sposobnosti
- komunikaciju i interakciju s vršnjacima i odraslima
- sprečavanje, otklanjanje ili ublažavanje negativnih socijalno- gospodarskih, kulturnih, zdravstvenih i drugih sličnih utjecaja,
- pravovremeni, efikasan i osobnosti djeteta primjeren obiteljski odgoj“.

Navedena načela ujedno predstavljaju prava koje obuhvaća Konvencija o pravima djeteta (1989) i obvezujuće su za sve države potpisnice ove konvencije.

Oснаživanjem roditelja bavi se i Vijeće Europe, koje izdaje smjernice za suvremeno roditeljstvo nazvane „Četiri stupa roditeljstva“ (Pećnik i Starc, 2010). Njima je utvrđeno kako je djeci potrebno pružiti ljubav i nježnost, rutinu i jasne granice te dostojanstvo i autonomiju. Četiri stupa roditeljstva navedena su i obrazložena u Tablici 1.

Tablica 1

Četiri stupa roditeljstva (Pećnik i Starc, 2010, str. 93, 94, 95, 96)

ČETIRI STUPA RODITELJSTVA	
1. BRIŽNO PONAŠANJE	2. STRUKTRA I VOĐENJE
<ul style="list-style-type: none"> • Odgovaranje na djetetovu potrebu za ljubavlju, emocionalnom toplinom, sigurnošću, pripadanjem, povezanošću i prihvaćanjem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Odgovaranje na djetetovu potrebu za sigurnošću, predvidivošću i kompetentnošću, strukturirajući prostor, vrijeme i djetetovo ponašanje

<ul style="list-style-type: none"> • Od roditelja traži osjetljivost na poruke djeteta i primjereno odgovaranje na njih, pokazivanje topline i ljubavi, pružanje utjehe i davanje podrške. 	<p>adekvatnim postavljanjem granica.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Od roditelja zahtjeva uspostavljanje rutine, jasnih pravila ponašanja i utvrđivanje granica.
3. UVAŽAVANJE DJETETA KAO OSOBE	4. OSNAŽIVANJE DJETETA
<ul style="list-style-type: none"> • Odgovaranje na djetetovu potrebu da ga se vidi, čuje i poštuje kao osobu s vlastitim shvaćanjima, idejama, planovima, preferencijama i dostojanstvom. • Od roditelja zahtjeva posvećivanje vremena, pažnje i pokazivanje interesa za svakodnevne aktivnosti i iskustva djeteta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Odgovaranje na djetetovu potrebu za osjećajem osobne kontrole, kompetentnosti i autonomije. • Roditelj treba podržati dijete, s interesom pratiti njegovu ideju i aktivnost, prepustiti djetetu da samostalno obavlja sve aktivnosti za koje je doraslo.

Suvremeni pristup odgoju djece naglašava važnost uspostavljanja povezujućeg odnosa između roditelja i djece. Autori Sears i Sears (2010) uvode pojam povezujućeg roditeljstva kao stila roditeljstva zasnovanog na nježnim metodama odgoja, punim razumijevanja za dječje potrebe, koji stvara čvrste emotivne veze između djeteta i roditelja. Ovaj stil roditeljstva podrazumijeva odgovaranje na sve djetetove potrebe jer, kako ističu autori, razvija kod djeteta vjeru da će sve njegove potrebe biti zadovoljene. Rezultat ovakvog pristupa je čvrsta povezanost roditelja i djeteta, a ujedno doprinosi djetetu u razvoju sigurnih, suosjećajnih, smirenih i trajnih odnosa s drugim ljudima (Sears i Sears, 2010).

Povezujuće roditeljstvo zasniva se na nekoliko elemenata koje autori smatraju ključnim, a to su:

- emotivna pristupačnost – dojenče plače kako bi iskomuniciralo glad, nelagodu, umor ili usamljenost, a ključ povezivanja s njime jest razumijevanje i nježno odgovaranje na djetetove potrebe izražene plačom

- dojenje djeteta – dojenje optimalno zadovoljava djetetove nutritivne potrebe kao i potrebu za fizičkim dodirrom. Ono nosi višestruke koristi i djetetu i majci i najprirodniji je način zadovoljenja različitih djetetovih potreba
- nošenje djeteta – nošenje u rukama ili uz pomoć mekih nosiljki koje dijete postavljaju tik uz tijelo roditelja zadovoljava djetetovu potrebu za fizičkom bliskošću, sigurnošću, stimulacijom i kretanjem, što pridonosi optimalnom razvoju mozga
- zajedničko spavanje - novija istraživanja su pokazala kako zajedničko spavanje utječe na kvalitetniji san i majki i djece pa čak i smanjenje rizika od SIDS-a (sindroma iznenadne smrti dojenčeta)
- pozitivna disciplina - usmjeravanje i postavljanje granica nužni su u procesu odrastanja djeteta, a pozitivne, nenasilne metode discipliniranja i usmjeravanje puno ljubavi i razumijevanja pomažu u razvoju samokontrole i suosjećanja prema drugima. Pri uspostavljanju granica koriste se metode logičkih i prirodnih posljedica, a nikako verbalno ili fizičko kažnjavanje
- održavanje ravnoteže obiteljskog života – kako bi se adekvatno mogle zadovoljiti potrebe djeteta, i roditelji moraju biti zadovoljni, što će biti moguće ukoliko posvete vrijeme sebi i svojim potrebama (Sears i Sears, 2010).

Autori ističu kako se ovakvim načinom odgoja stvara čvrsta veza između roditelja i djeteta. Cilj nikako nije razmaziti dijete jer ovaj koncept ističe važnost čvrsto određenih granica, već je cilj odgojiti sigurnu, suosjećajnu i smirenu osobu koristeći nenasilne metode odgoja, pune razumijevanja za potrebe djeteta. Ovaj koncept naglasak stavlja na nezamjenjivu ulogu oca, koji bi trebao sudjelovati u aktivnostima vezanim uz dijete već u trudnoći. Otac će se s djetetom povezati nošenjem, tješenjem i njegom, a kasnije igrom i drugim zajedničkim aktivnostima.

Očito je kako je roditeljstvo tijekom desetljeća doživjelo značajne promijene. Od vremena kada se smatralo da su djeca „zločesta“ i da ih treba fizičkom disciplinom i kažnjavanjem „ispraviti“, došli smo do trenutka kada smo svjesni kako djeca po sebi ne mogu biti loša, već njihovo ponašanje može biti prikladno ili ne. U ispravljanju njihova neprikladnog ponašanja danas se

koristimo metodama logičkih i prirodnih posljedica, kako bi i sama uvidjela u čemu griješe i kako bi trebala postupati i kako ne bismo povrijedili dostojanstvo i autonomiju djeteta.

3. Uloga roditelja i važnost njihove uključenosti u odgoj djece rane dobi

Obitelj je zajednica bez koje se ne može shvatiti postojanje društva, naroda, države ni pojedinca. U njoj počinje odgoj i čovjekov razvoj. No, potrebno je ustanoviti zašto je obitelj, koju ćemo u ovom slučaju tumačiti kao zajednicu roditelja (otac i majka) i njihove (biološke ili socijalne) djece (Visković, 2018), važna za dijete i utvrditi koja je njena zadaća. Obitelj je biološka i socijalna zajednica čija je zadaća sustavna briga za odgoj, i u toj je zadaći nezamjenjiva. U njoj dijete stječe primarne oblike socijalizacije, prve spoznaje, formiraju se vrijednosti, ostvaruju prvi socijalni dodiri, u njoj dijete razvija emocije, usvaja moralne norme i vrijednosti-u njoj se ostvaruje proces odgoja djece (Petani, 2010). Višnjčić Jevtić (2018) ističe kako je obitelj podložna promjenama te se obitelji danas razlikuju od obitelji prije pedesetak godina, a za njezino razumijevanje potrebno je upoznati mnogostrukost obiteljskih struktura, njihovo podrijetlo i društveno okruženje (Štalekar, 2010; Maleš i Kušević, 2011, prema Višnjčić Jevtić, 2018). Obitelj je primarna zajednica u kojoj se razvija ličnost djeteta i nenadomjestiva je. Koliko god društvo pokušava preuzeti neke funkcije obitelji, ne može zamijeniti roditelje i njihovu ulogu u odgoju djece, stoga obitelj s pravom zauzima značajno mjesto u društvu. Valja naglasiti važnost obiteljskog odgoja jer o njemu ovisi razvoj osobnosti djeteta te utječe na njegovo daljnje napredovanje. Odgoj u djetinjstvu je najvažniji, a isto tako je važno da dijete provede svoje djetinjstvo s članovima obitelji koji su bili uz njega kada se rodilo jer, kako Rosić (2005) navodi, u obitelji se dijete najsretnije priprema za kasniji život u većim zajednicama poput škole, raznih organizacija i društava, te naravno, ljudskoj zajednici. Budući da je roditeljstvo podložno promjenama, danas je ono i zahtjevnije (Višnjčić Jevtić, 2018). Da bi odgojno djelovanje u obitelji bilo učinkovito, važno je da su odnosi među članovima skladni, pri čemu u obzir također treba uzeti psihičku, socijalnu i moralnu zrelost roditelja, pedagoški osjećaj te razinu njihove pedagoške kulture (Maleš i Kušević, 2011). Visković (2018) još izdvaja nisku razinu neuroticizma, visoku razinu ekstrovertiranosti i samopoštovanja te samoostvarenost kao optimalne osobine kvalitetnih roditelja. Skladni odnosi u obitelji utječu na djetetov razvoj, jer putem njih dijete gradi odnose prema sebi samome, ali i prema društvu u kojem će kasnije

djelovati. U okruženju gdje su prisutni zdravi obiteljski odnosi dijete će razviti osjećaj sigurnosti te najvažnije crte ličnosti poput čvrstoće karaktera, hrabrosti i optimizma. Obitelj bi trebala zadovoljavati djetetove biološke, psihološke, socijalne i odgojno-obrazovne potrebe te razvijati njegovu osobnost kako bi kasnije bilo sposobno djelovati samostalno i u društvu s drugim ljudima (Rosić, 2005).

Dijete se najviše razvija u prvim godinama života. „Odgoj je važan u svakoj životnoj dobi čovjeka, ali je u djetinjstvu ipak najvažniji“ (Rosić, 2005, str. 73). U djetinjstvu čovjek najlakše prima utiske koji oblikuju njegovu osobnost jer se u tom razdoblju mozak razvija najvećom brzinom i dijete tada ima najveći potencijal za razvoj znanja i vještina koji uvelike utječu na postignuća u odrasloj dobi. Osnovni oblici ponašanja koji se razvijaju u ranoj dobi, kao i vrednovanje i mišljenje, u kasnijim fazama razvoja će se dopuniti i proširiti. U djetinjstvu se postavljaju temelji cjelokupnog života jer se u tom razdoblju najintenzivnije odvija proces promjena (Rosić, 2005). Stoga je za uspješan razvoj osobnosti važno da dijete odrasta u intimnoj i toploj obiteljskoj sredini koja će mu pružiti emocionalno i privlačno ozračje te sigurnost i poticajno okruženje za usvajanje znanja i vještina. Svojim postupcima roditelji mogu utjecati na dijete tako što će ga potaknuti na određeno ponašanje, ili pak obeshrabriti. Pogrešnim odgojnim postupcima vrlo lako se može omesti optimalan razvoj djeteta, stoga roditelji imaju itekako veliku ljudsku i pedagošku odgovornost u ostvarivanju zadaća. Osim skrbi za dijete i zadovoljavanja njegovih fizioloških potreba, važno je da djetetu omoguće razvoj svih njegovih potencijala. Za siguran razvoj, djetetu je potrebno da se osjeća voljeno i željeno te da u svojoj obitelji nailazi na iskrenu ljubav koja učvršćuje vezu između djeteta i roditelja, a time pruža djetetu osjećaj sigurnosti i zaštićenosti. Očinstvo i majčinstvo ne bi se trebalo odjeljivati, već bi otac i majka trebali djelovati kao jedna cjelina jer na dijete ne utječe samo pojedini roditelj, već otac i majka kao tim putem procesa koji se odvijaju u njihovoj okolini. Naravno da roditelji mogu i moraju zadržati svoju samostalnost i različitost, ali moraju zajednički djelovati i zajednički se organizirati. U suvremenoj obitelji naglasak treba biti na međusobnoj komunikaciji, brizi za dijete te uvođenju kvalitetnih životnih sadržaja (Jurčević-Lozančić, 2005). Kroz razgovore roditelji bi trebali razmjenjivati informacije i međusobno se dogovarati te tako razvijati zajednički stav i pristup. Za djetetov skladan razvoj nije dovoljno samo da otac i majka koriste dobre odgojne metode, već su itekako važni međusobni odnosi u obitelji, ponajprije roditelja. Prije svega, njihovi međusobni odnosi imaju utjecaj na djetetovu emocionalnu stabilnost. Dijete

uči oponašanjem, pri čemu roditelji predstavljaju model ponašanja prema kojem dijete formira svoju osobnost.

„Obitelj u kojoj postoji suradnja, podrška razvoju i razumijevanje između roditelja i djece, sredina u kojoj su ostvareni dobri i humani obiteljski odnosi, gdje postoji volja da se zadovolje potrebe djeteta, stvara sigurnost da ono bude prilagođena i pozitivna ličnost“ (Rosić, 2005, str. 297).

3.1. Roditeljstvo

„Biti roditelj znači voditi sustavnu brigu o djeci, stalno učiti i usavršavati svoje postupke prema djeci u obitelji i izvan nje“ (Rosić, 2005, str. 322). Donedavno se ovaj pojam izjednačavalo s majčinstvom, a jedan od razloga tome je biološka osnova majčinstva. Majka nosi dijete devet mjeseci i smatra se da je zbog toga prisutna jača emocionalna povezanost s djetetom (Čudina Obradović-Obradović, 2006).

„Roditeljstvo kao pojam uključuje više različitih komponenti, a one se odnose na bit roditeljstva, oblike roditeljstva i utjecaj roditeljstva na djecu“ (Čudina Obradović i Obradović, 2003, prema Svilar Blažinić, 2014, str. 34). Već sama tranzicija u roditeljstvo mijenja odnos između partnera, a svako dijete svojom osobnošću utječe na roditelje koji, sukladno svom doživljaju i shvaćanju roditeljstva, oblikuju svoje ponašanje prema djetetu. Rođenjem djeteta događaju se promjene u obitelji. Rezultati različitih istraživanja pokazuju da nakon djetetova rođenja bračno zadovoljstvo pada, a da na to veliki utjecaj imaju podjela poslova nakon rođenja djeteta i očevo pomaganje u brizi oko djeteta (Svilar Blažinić, 2014). Najčešći izvori stresnosti tijekom tranzicije u roditeljstvo su zdravlje djeteta, osobine njegova temperamenta, nedostatak podrške partnera i drugih značajnih osoba, te nekompetencija u ulozi roditelja. Penezić i Lacković-Grgin (2014) zaključuju da je prema novijim istraživanjima doživljaj nekompetencije izraženiji u očeva nego u majki, što je rezultat sve veće uključenosti očeva u brigu o maloj djeci.

Roditeljstvo podrazumijeva tim u kojem su otac i majka zajednički povezani i međusobno otvoreni. Rosić (2005) ističe kako uspješnost odgoja nije rezultat samo uspješnih majki ili samo uspješnih očeva, već njihova zajednička suradnja koja je popraćena kvalitetnim odnosima unutar roditeljskog tima, jer „u roditeljstvu majka i otac ne mogu biti odvojene ličnosti“ (str. 146).

Roditelji i njihovi postupci imaju veliku ulogu i važnost u odgoju djeteta i formiranju njegove ličnosti. Oni predstavljaju „društveni okvir u kojem dijete stupa u primarne interakcijske odnose, o čijim karakteristikama ovisi cjelokupan razvoj ličnosti“ (Rosić, 2005, str. 159). Stoga roditelji trebaju biti svjesni svoje odgojne dužnosti i odgojne odgovornosti.

Kompetentno roditeljstvo, kako Belsky (1984, prema Svilar Blažinić, 2014) navodi doprinosi razvoju djetetove emocionalne sigurnosti, nezavisnosti, socijalne kompetencije i intelektualnih postignuća. Suprotno tome, negativan doživljaj roditeljske uloge pak može dovesti do krize u partnerskom odnosu roditelja i negativno utjecati na roditeljske postupke, kao na primjer agresivnost i kažnjavanje djeteta, što dovodi do neželjenih posljedica u dječjem ponašanju i razvoju. Roditeljsko ponašanje i odgojni stil imaju mnogo važniji utjecaj na razvoj i karakteristike djece nego što je struktura obitelji, pa tako ravnodušnost, pretjerana kontrola, grubost i zanemarivanje djeteta pridonose različitim problemima i teškoćama kod djece (Svilar Blažinić, 2014).

Pred četrdesetak godina provedeno je istraživanje (Rossi, 1968, prema Penezić i Lacković-Grgin, 2014) na temu balansiranja radne i obiteljske uloge kod žena i muškaraca. Utvrđeno je da roditeljstvo u žena izaziva konflikt između predanosti različitim ulogama - majčinskim, bračnim i poslovnim, dok muškarci reagiraju na dva načina, od kojih je najčešći preuzimanje tradicionalne uloge oca kao hranitelja, a rjeđi prihvaćanje netradicionalne uloge oca koja podrazumijeva aktivno uključivanje u njegu djeteta i podjelu kućanskih poslova.

3.2. Utjecaj kvalitete roditeljskih odnosa na dijete

Tranzicija u roditeljstvo predstavlja veliku životnu promjenu i praćena je snažnim osjećajima odgovornosti, a nerijetko je popraćena velikim stresom, osjećajem nesigurnosti i strahom od nekompetentnosti, koji negativno utječu kako na partnere i njihov bračni odnos, tako i na dijete i njegov razvoj. Djetetov dolazak na svijet za pojedinca predstavlja veliku promjenu punu izazova te zahtijeva prilagodbe u odnosu prema sebi, ali i u odnosima s okolinom. Mijenja ponašanje i aktivnosti roditelja, utječe na mišljenje i osjećanje te predstavlja značajnu promjenu u cjelokupnom identitetu pojedinca. Osim odgojnih roditeljskih postupaka, na dijete utječe i sam doživljaj roditeljstva, odnosno subjektivna roditeljska procjena vlastite uspješnosti i kompetentnosti u odgoju i brizi za dijete. Njihovo zadovoljstvo, a još više nezadovoljstvo, odražava se na dijete te (ne) pogoduje dječjem pravilnom razvoju. Zadovoljstvo u ovom slučaju podrazumijeva zadovoljstvo odnosom djeteta i roditelja, uspješnošću kao roditelja, uključenošću partnera u roditeljskoj ulozi te zadovoljstvo djetetovim ponašanjem (Čudina-Obradović i Obradović, 2003).

Prema Čudina-Obradović i Obradović (2003) model obitelji gdje je središnja uloga muškarca radna, a njegova uloga kao muža i oca podređena hraniteljskoj ulozi, dok žena u ulozi kućanice obavlja sav neplaćeni rad unutar obitelji sve je rjeđi, a sve su brojnije obitelji dvostrukog hranitelja, samohranih roditelja i obitelji nezaposlenih. Navedeni model jedan je od modela unutar kojih se promatra utjecaj rada na obitelj, a naziva se *model zasebnih područja*. No, autori (Čudina-Obradović i Obradović, 2003) navode kako je kroz istraživanja o funkcioniranju zasebnih područja postalo očito da ta područja nisu „zasebna“. Tako imamo cijeli niz događanja gdje možemo vidjeti kako nezadovoljstvo u područja rada utječe na dijete, a naziva se *model prelijevanja*. Očevo nezadovoljstvo na poslu prelijeva se na njegov život u obitelji i smanjuje njegovo opće životno zadovoljstvo, a time i zadovoljstvo u braku, gdje dolazi do *prijenosa utjecaja* na majku. Zbog posla izvan kuće otac ne sudjeluje u neplaćenom radu unutar obitelji, odnosno u kućanskim poslovima i brizi oko djeteta, a također je i „emocionalno odsutan“. Ženino bračno i životno zadovoljstvo se smanjuje, nema osjećaj partnerove potpore, njezin rad je „nevidljiv“ i podcijenjen, a doživljaj njene roditeljske kompetencije se smanjuje. Budući da je središnja uloga muškarca radna, zbog nedostatka vremena i dugog izbivanja iz kuće je nedostupan te nije uključen u svakodnevna zbivanja u obitelji.

Da bi samoprocjene roditeljstva od strane samih roditelja bile pozitivne, važno je da su bračni odnosi skladni, pri čemu veliku ulogu ima podjela poslova i dužnosti nakon djetetova rođenja. Tada dolazi, napominju Čudina-Obradović i Obradović (2003), do još naglašenije rodne podjele kućanskih poslova na dužnosti majke i dužnosti oca, što zacijelo ne pridonosi kvaliteti bračnih odnosa, kao ni dobrom doživljaju roditeljstva. Očeva potpora i pomoć majci oko poslova, kao i angažman majke oko djeteta, povoljno djeluju na dobar doživljaj roditeljstva. Drugim riječima, suradnja roditelja koja podrazumijeva podjelu dužnosti i jednaku uključenost i oca i majke u skrb oko djeteta, povoljno će djelovati na doživljaj roditeljske kompetencije oba roditelja. Otac i majka trebaju djelovati kao tim. Prvo kako bi njihovi međusobni odnosi bili skladni, a time i utjecaji na dijete pozitivni. Skladne obiteljske odnose karakteriziraju međusobna ljubav i povjerenje te podrazumijeva roditelje kao ravnopravne partnere u podjeli zadataka unutar obitelji. Rezultat takvih odnosa su zdravi socijalni odnosi između članova obitelji te osjećaj sigurnosti kod djeteta. Obitelj u kojoj prevladava takva atmosfera, puna ljubavi i razumijevanja, može lakše ostvariti odgojne zadatke jer tako dječaci i djevojčice upoznaju ulogu majke-žene i oca-muškarca, što je bitno za njihovu identifikaciju (Rosić, 2005).

Odnosi u obitelji, bili oni skladni ili je pak riječ o odgojno zapuštenoj obitelji u kojoj ne vlada normalno obiteljsko ozračje, utjecat će na mentalni razvoj djeteta te njegov stupanj kreativnosti. Već je spomenuto da se u obitelji stječu prva znanja, vještine i navike, a isto tako se oblikuju prve moralne i društvene osobine te se postavljaju temelji za razvoj osobnosti. Obitelj je cjelina i svaki njen dio najbolje možemo razumijeti u kontekstu ponašanja obitelji kao cjeline, a ne analizom članova pojedinačno. Promjene ponašanja kod jednog člana obitelji utječu na ponašanje svakog idućeg člana, pa tako na primjer loše raspoloženje oca utječe na majku, a majčino nezadovoljstvo utječe na dijete. Nedvojbeno je da obiteljska sredina treba biti zdrava, što znači da odnosi među roditeljima trebaju biti humani, kulturni i skladni, a najvažnije, da ne zaborave svoju odgojnu obvezu prema djetetu.

4. Očinstvo

Sve do početka devedesetih godina u psihologiji se pojam roditeljstva poistovjećivao s majčinstvom, a većina istraživanja u dječjoj i razvojnoj psihologiji zanemaruje odnos oca i djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2003). Literatura čija je svrha bila prenijeti znanje i savjete o roditeljskoj ulozi bila je namijenjena uglavnom ženama, a u njima se roditeljstvo predstavljalo kao isključiva dužnost majke. Važnost majke u dječjem odgoju toliko se naglašavala da je otac postao sekundarna figura u obitelji (Cvrtnjak i Miljević-Ridički, 2013).

Očinstvo, kao zaseban pojam, proučava se tijekom posljednja dva desetljeća i to kao moguć utjecaj odsutnosti oca na socijalizaciju dječaka. Stoga, kada se i pisalo o očevu utjecaju na dječji razvoj, tada se puno više govorilo o njegovoj odsutnosti te ga se prikazivalo kao „zaboravljenog roditelja“ (Cvrtnjak i Miljević-Ridički, 2013). No roditeljstvo, iako djeljivo kao pojam na očinstvo i majčinstvo, treba biti kao jedno, što znači da očinstvo treba biti ravnopravno majčinstvu, bez obzira na dob djeteta.

Pojam *otac* može ali i ne mora uključivati biološku sastavnicu. Tu možemo svrstati oblike kao (Čudina-Obradović i Obradović, 2003, str. 257):

- otac - hranitelj obitelji,
- rastavljeni očevi,
- izvanbračni očevi,
- adolescentski očevi u braku i adolescentski očevi izvan braka s maloljetnicom,
- očevi iz kohabitacijske trajne ili razvrgnute veze

I dok je u prošlosti otac uglavnom predstavljao hranitelja obitelji, razvojem društva njegova se uloga znatno promijenila.

4.1. Tranzicija očinske uloge

Pojam očinstva danas se znatno razlikuje od očinske figure nekad. Prema Cvrtnjak i Miljević-Ridički (2013, str. 14.), „klasični stereotip oca bio je autoritarni i nedostupan otac, okosnica obitelji, onaj koji je određivao strukturu, ali nije bio uključen u svakodnevna zbivanja“. Nekad je pojam dobrog i brižnog oca predstavljao muškarca koji je bio glava obitelji, a koji je uzdržavao i prehranjivao svoju obitelj, brinuo o njihovoj materijalnoj sigurnosti, provodio red i disciplinu te brinuo za ugled obitelji. Međutim, takav otac često je bio fizički ili emocionalno odsutan. Nekadašnjeg nepristupačnog i krutog oca danas bismo mogli nazvati emocionalno hladnim i nedostupnim. Tek krajem 20. stoljeća, prihvatljiva očinska figura je liberalnija, fleksibilnija, toplija i mekša (Carpenter, 2002, prema Cvrtnjak i Miljević-Ridički, 2013).

Značajan pomak u razumijevanju važnosti očinske uloge vidljiv je u posljednjih nekoliko desetljeća. Novija istraživanja ukazuju kako su očevi uključeni u brigu i odgoj djece mnogo više nego ranije. Oni sudjeluju u njezi djeteta, uspavlivanju, tješenu, a osobito u igranju, pokretu i fizičkim aktivnostima (Cvrtnjak i Miljević-Ridički, 2013). Danas je jasno kako su za djetetov skladan razvoj jednako važni i otac i majka, iako u praksi još uvijek majke češće preuzimaju inicijativu i u većoj su mjeri uključene u brigu o djetetu. „Očeva neuključenost u odgoj šteti razvoju djece, a istodobno smanjuje muškarčevo zadovoljstvo i kompetentnost u očinskoj ulozi“ (Čudina-Obradović i Obradović, 2003, str. 164). Stoga je nužno djelovati u smjeru informiranja i educiranja svih roditelja o važnosti očinske uloge za pravilan razvoj djeteta.

4.2. Uloga oca u razvoju djeteta

Do prvih zaključaka o važnosti oca za djetetov razvoj došlo se temeljem istraživanja koja su ispitivala majčinsku ulogu i utjecaj očeva ponašanja na majku, a samim time na dijete. Pojam očinstva dugo se skrivao u sjeni majčinstva te je imao potpuno drugačije značenje no što to ima danas. Zasebno se kao pojam proučava tek tijekom posljednjih nekoliko desetljeća, ali s naglaskom na očevu odustnost te utjecaj iste na socijalizaciju dječaka. Tako se je devedesetih godina posebna važnost pridavala izučavanju očinstva, a razlog tome je bio povećanje broja samohranih majki i mogući odgojni deficiti, kao i veliki broj obitelji u kojima je i majka zaposlena izvan kuće. Kasnije se sve više počeo isticati i nezavisan utjecaj oca na djetetov razvoj,

zbog čega suvremeno društvo sve snažniji naglasak stavlja na ulogu oca u životu djeteta (Svilar Blažinić, 2014).

Novija istraživanja očevu uključenost u odgoj djeteta promatraju kroz njegove kognitivne aktivnosti koje podrazumijevaju razmišljanje o djetetu, emocionalne aktivnosti i pokazivanje nježnosti, vanjsko ponašanje koje obuhvaća igru i razne aktivnosti s djecom, materijalno zbrinjavanje, moralni odgoj i emocionalnu potporu majci. Rezultati tih istraživanja ukazuju kako se trend uključivanja očeva u svakodnevnu brigu za dijete postupno povećava, a neka od njih pokazuju kako se u slobodno vrijeme očevi, osobito mlađi, više posvećuju djeci nego majke (Berdica, 2012). Uloga oca u razvoju djeteta je izrazito značajna i nezamjenjiva. Djeca čiji su očevi uključeni u njihov odgoj i razvoj manje su izložena rizičnom ponašanju, imaju veće obrazovne ambicije, bolje se prilagođavaju i sretniji su u odrasloj dobi (Berdica, 2012). Uključenost oca u ranom djetinjstvu pospješuje dječji socijalni i emocionalni razvoj, mentalno zdravlje, inteligenciju i kreativnost. Kasnije u djetinjstvu otac ima značajnu ulogu u školskom uspjehu, a u adolescenciji utječe na emocionalnu stabilnost i ponašanje djeteta (Cvrtnjak i Miljević-Rički, 2013).

Međutim, važno je istaknuti kako je utjecaj očeve brige na dijete jedinstven i specifičan. Istraživanja pokazuju kako najbolji utjecaj na dijete ima otac „čija se briga jasno razlikuje od majčine“ (Berdica, 2012). Očev specifičan doprinos vidljiv je upravo u njegovoj bezbrižnosti i neopterećenosti sitnicama, „muškom, zaigranom i grubom stilu, poticanju djeteta da „hrabro zakorači u vanjski svijet i slično. Ovakav istodoban, a ipak različit utjecaj oca i majke na djeteta možda je ono što najpovoljnije utječe na razvoj djeteta.“ (Berdica, 2012, str. 44).

Brajša (1995) ističe kako bi se očinska uloga trebala i u budućnosti razvijati sve do trenutka kada će se ona izjednačiti s majčinskom.

„Otac budućnosti je ponajprije ravnopravni roditeljski partner majke. Otac sudjeluje u svim fazama roditeljstva kao ravnopravni sudionik te sa ženom dijeli brige, čari te blagodati roditeljstva. Naime, „otac budućnosti“ zajedno sa ženom planira začecje i rođenje svoga budućega djeteta. Takav otac prati razvoj svoga djeteta od samoga začeca pa sve do poroda. Prisutan je prilikom rođenja vlastitoga djeteta te zajedno sa ženom njeguje dijete. Ne dopušta da majka i dijete uđu u neraskidivu simbiotsku vezu, već zajedno s majkom i djetetom čini emocionalno čvrst tim. Dakle, takav „otac budućnosti“ zajedno s majkom sudjeluje u ravnopravnom roditeljstvu.“ (Brajša, 1995, str. 137)

4.3. Tipovi očeva i stilovi očinstva

Usprkos svim saznanjima prema kojima je očeva uljučenost u odgoj djece nužna i nazamjenjiva, autorice Sladojević Franz i Branica smatraju kako je u praksi njihovo ponašanje daleko od zamišljenog. Očevi uglavnom pridonose roditeljstvu tako da pomažu majci kada je potrebno i ako mogu. U usporedbi s majkama, oni se i dalje mnogo manje brinu o djeci. „Većina očeva misli da biti dobar otac znači prvo i najviše biti dobar osiguravatelj materijalnih dobara svojoj obitelji. Nadalje, mnogi se osjećaju ponosno kada usporede svoje očinstvo s onim svoga oca, ali i nedovoljno dobrima kada usporede svoje očinstvo sa slikom novog očinstva.“ (Sladović Franz i Branica, 2010, str. 96.). Razlike u uključenosti očeva u brigu o djeci proizlaze iz različitog vremena koje očevi provode na poslu odnosno izvan kuće, o njegovim stavovima, karakteru, obrazovanju, iskustvu, vlastitoj percepciji očinske uloge, ali ovise i o očekivanjima i poticaju majke.

Karakteristikama suvremenih očeva bavili su se Clarke i Popay (1998, prema Sladović Franz i Branica, 2010) čije je kvalitativno istraživanje ukazalo kako se očevi mogu svrstati u tri različita tipa:

- „*novi tradicionalist* tip je oca tvrdi kako uživa u svojoj očinskoj ulozi. On govori s entuzijazmom o roditeljstvu, ali ga u praksi ne provodi. Većinu brige o djetetu, njezi i odgoju ipak ostavlja majci.
- *otac pragmatist* je tip oca koji sebe vidi gotovo isključivo kao osiguravatelja materijalnih dobara. Posvećen je poslu, dok se majka brine o kućanstvu i odgju djece.
- *otac egalitarist* tip je oca koji roditeljstvo aktivno dijeli s majkom. Ne dijeli poslove prema rodnim ulogama već se posvećuje djetetu u jednakoj mjeri kao i majka. Sudjeluje u kućanskim poslovima, njezi djeteta, igri i svim segmentima njegova života.“ (Sladović Franz i Branica, 2010, str. 97)

Sličnom se temom u istraživanju očinstva bavi i Arendell (1997, prema Klarin, 2006) koji iznosi tri stila očinstva:

- *otac hranitelj* je stil očinstva kojem je primarna uloga pružanje materijalne sigurnosti za dijete i obitelj. Takav je otac distanciran i veoma malo vremena provodi s djetetom.
- *autonoman otac* je stil koji je karakterističan za očeve koji teže slobodi, izbjegavajući obveze vezne uz obitelj. U čestim je svađama sa suprugom i nema primjeren odnos s djecom.
- *uključeni otac* stil je očinstva u kojem otac u potpunosti sudjeluje u životu obitelji. On osjeća materijalnu odgovornost za obitelj, ali istovremeno sudjeluje u kućanskim poslovima, njezi djece i njihovu odgoju. Takvi očevi imaju dobar odnos sa suprugom, a djeca su im veoma privržena.

Očito je kako najviše dobrobiti za djetetv razvoj ostvaruju uključeni očevi, očevi egalitaristi. Kako bi se podigla razina svijesti o značaju očinske uloge u životu djeteta nužno je više istraživati ovu temu te educirati roditelje i cjelokupno društvo.

5. Metodologija „Procjena uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi“

5.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je utvrditi kako ispitanici procjenjuju uključenost očeva u odgoj djece rane dobi. Pojam rane dobi određen je kao dob od rođenja djeteta do njegove sedme godine života. Istraživanjem se nastoji ispitati u koje aktivnosti s djecom su očevi uključeni i u kojoj mjeri. Također, nastoji se utvrditi postoje li razlike u procjenama uključenosti očeva s obzirom na spol, dob, status obrazovanja i broj djece u obitelji sudionika istraživanja.

5.2. Hipoteze istraživanja

HG: Pretpostavlja se da ne postoji statistički značajna razlika procjene uključenosti očeva s obzirom na spol, dob, stupanj obrazovanja te broj djece u obitelji.

Sukladno glavnoj hipotezi, postavljene su sljedeće podhipoteze:

H1: Postoji statistički značajna razlika procjene očeve uključenosti u aktivnosti s djetetom s obzirom na spol sudionika.

H2: Postoji statistički značajna razlika procjene očeve uključenosti u aktivnosti s djetetom s obzirom na dob sudionika .

H3: Postoji statistički značajna razlika procjene očeve uključenosti u aktivnosti s djetetom s obzirom na obrazovanje sudionika.

H4: Postoji statistički značajna razlika procjene očeve uključenosti u aktivnosti s djetetom s obzirom na broj djece u obitelji.

5.3. Postupak istraživanja

5.3.1. Mjerni instrumenti

U svrhu ovog istraživanja konstruiran je upitnik pod nazivom *Procjena uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi*. Tvrdnje su temeljene na istraživanju Cvrtnjak i Miljević- Riđički (2013), a odnosile su se na procjenu uključenosti očeva u aktivnosti s djecom rane dobi.

Upitnik se sastoji od dva dijela. U prvom dijelu upitnika prikupljeni su socio-demografski podatci o sudionicima istraživanja. Slijedom toga utvrđene su nezavisne varijable: spol, dob i obrazovanje roditelja te broj djece u obitelji. Zavisne varijable podijeljene su u pet kategorija, kojima se nastoji odrediti procjena uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi: njega djeteta, svakodnevne životne aktivnosti, vrtičke aktivnosti, igra s djetetom te emocije. Prva kategorija aktivnosti odnosila se na procjenu uključenosti oca u aktivnosti vezane uz njegu djeteta. U ovoj kategoriji, nabrojene su tvrdnje: „Otac sudjeluje u hranjenju djeteta.“, „Otac sudjeluje u presvlačenju djeteta.“, „Otac sudjeluje u kupanju djeteta.“ i „Otac pomaže djetetu oko jutarnje higijene (pranje zubi, umivanje, odlazak na wc).“ Druga kategorija vezana je uz svakodnevne životne aktivnosti, a sadrži devet tvrdnji. Čestice se odnose na životne rituale i aktivnosti koje su nužne za adekvatno funkcioniranje u svakodnevnom životu, a tvrdnje glase: „Otac vozi dijete u vrtić.“, „Otac odlazi s djetetom u kupovinu.“, „Otac vodi dijete kod liječnika.“, „Otac sudjeluje u ritualima prije spavanja (čitanje/pričanje priča, uspavanke...).“, „Dijete pomaže ocu oko kućanskih poslova (kuhanje, čišćenje, pranje suđa...).“, „Dijete pomaže ocu oko poslova van kuće

(popravci, građenje...).“, „Otac vodi dijete u šetnju.“, „Otac vodi dijete u park.“, „Otac vodi dijete na izvanvrtičke aktivnosti (tečaj stranog jezika, ritmika, nogomet...)“. Sljedeća kategorija vezana je uz očevu sudjelovanje u aktivnostima koje se odvijaju u odgojno-obrazovnoj instituciji, u ovom slučaju dječjem vrtiću. Navedene su tri tvrdnje: „Otac sudjeluje na roditeljskim sastancima u vrtiću.“, „Otac odlazi u vrtić na individualne razgovore.“, „Otac sudjeluje u vrtićkim projektima“. U četvrtoj kategoriji ispitivala se roditeljska procjena očeve uključenosti u igrama s djetetom te aktivnostima iz spektra umjetnosti kao što su animirani film (mediji), glazbene te likovne aktivnosti. Postavljene su iduće tvrdnje: „Otac sudjeluje u igri s djetetom.“, „Otac je uključen u igre uz posredovanje igračaka (igre lutkama, lego-kockama, slaganje puzzla, igranje autićima...)“, „Otac s djetetom igra društvene igre.“, „Otac s djetetom gleda animirane filmove.“, „Otac je uključen u glazbene aktivnosti s djetetom (pjevanje, brojalice, cupkalice...)“, „Otac se uključuje u likovne aktivnosti s djetetom (crtanje, slikanje, bojanje, modeliranje plastelinom...)“, „Otac se uključuje u igre pijeskom i vodom.“, „Otac sudjeluje u igrama koje uključuju bacanje ili kotrljanje.“.

Posljednja kategorija aktivnosti vezana je uz očevu izražavanje emocija pred djetetom, a tvrdnje su: „Otac pred djetetom izražava emocije.“, „Otac djetetu opisuje kako se osjeća.“, „Otac djetetu objašnjava zašto osjeća određenu emociju.“, „Kada dijete to želi ili traži, otac mu pruži zagrljaj.“, „Kada je dijete tužno ili zabrinuto, otac ga utješi.“, „Otac s djetetom razgovara o problemima i brigama.“, „Otac se s djetetom šali i u

Ispitanici su procjenjivali uključenost oca u aktivnosti s djetetom na Likertovoj ljestvici od četiri stupnja: nikad (1), rijetko (2), često (3), uvijek (4).

Pouzdanost primijenjenog upitnika je visoka i iznosi 0.960 ($\alpha=0.960$).

Anketni upitnik uručen je ispitanicima putem online forme na društvenoj mreži „Facebook“, s posebnim naglaskom na grupe koje su predviđene za okupljanje, podršku te savjetovanje očeva i majki te odgojitelja („Razvojne igre za djecu“, „Didaktika u dječjim vrtićima“, „Samohrani očevi“, „MaMe na Fejsu“, „Samohrani roditelji - majke i očevi“, „Moderno roditeljstvo“, „Mame iz Metkovića i okolice“, „Tata i pol“, „Samohrani očevi“). Također, anketa je prosljeđena prijateljima preko e-maila čime je postignut efekt uzrokovanja „snježne grude“ (Baltar i Brunet, 2012). Uzorak ispitanika nije bio ograničen samo na očeve, već su na pitanja mogle odgovarati i majke s obzirom na to koliko su njihovi partneri uključeni u odgoj djece rane dobi. Ispitanici su

istraživanju pristupili anonimno i dragovoljno. Prikupljanje podataka provedeno kroz lipanj i srpanj 2019. godine. Svjestan limit provedenog istraživanja je taj što su istraživanju mogli pristupiti samo roditelji koji su informatički pismeni.

5.3.2. Uzorak sudionika istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 1520 sudionika, od toga 87,8% (f=1335) ispitanika ženskog spola i 12,2% (f=185) ispitanika muškog spola. Prema dobi, ovim istraživanjem najviše je obuhvaćeno ispitanika u dobi od 26 do 35 godina (60,3%, f=916). Od 36 do 45 godina ih je obuhvaćeno 31,8% (f=484), u dobi od 18 do 25 godina obuhvaćeno je 5,3% (f=81) ispitanika, od 46 do 55 godina 2,2% (f=34) ispitanika, od 56 do 65 obuhvaćeno je 0,2% (f=3) ispitanika, a najmanje je ispitanika (0,1%, f=2) starije od 65 godina. U istraživanju su sudjelovali sudionici različitih vrsta obrazovanja, a iz rezultata se može zaključiti kako većina sudionika ima završeni srednji stupanj obrazovanja (41,9%, f=637), dok ih najmanje ima završenu osnovnu školu (0,7%, f=11). Visoku stručnu spremu ima završeno 33,9% ispitanika (f=516), a višu stručnu spremu 16,1% (f=245). Zvanje magistre znanosti ima stečeno 5,7% (f=87) ispitanika, dok 1,6% (f=24) ispitanika ima završen poslijediplomski znanstveni studij.

Sudionici se razlikuju prema broju djece u obitelji pa je tako 45,3% sudionika (f= 688) navelo da je u obitelji dvoje djece, 40,1% (f= 610) sudionika navelo je da ima jedno dijete, 11,3% (f=172) sudionika navodi da je u obitelji troje djece, a najmanje je onih (3,3%, f=50) koji imaju četvero i više djece. Premda su u istraživanju sudjelovali sudionici čija su djeca različite dobi, u uputama je bilo navedeno da se tvrdnje odnose na aktivnosti s djetetom u razdoblju kada je dijete bilo u dobi od 0 do 7 godina.

5.4. Rezultati i rasprava

Obrada prikupljenih podataka provedena je primjenom statističkog programa Statistical Program for Social Scientists (SPSS).

Pojam roditeljstva više ne podrazumijeva samo majčinstvo, kao što je to nekad podrazumijevao, već se posljednjih nekoliko desetljeća pažnja počela pridavati i očevima te važnosti njihove uključenosti u odgoj djece. Suvremeni otac više nije samo „hranitelj“ obitelji koji brine o njoj

materijalnoj sigurnosti, već se on uključuje u aktivnosti vezane uz njegu djeteta, a osobito sudjeluje u igri i fizičkim aktivnostima. Da je očeva uključenost u odgoj djeteta itekako od velikog značaja, pokazuju neka istraživanja koja upozoravaju kako neuključenost oca nepovoljno djeluje na razvoj djeteta, a isto tako smanjuje muškarčevo zadovoljstvo (Čudina-Obradović i Obradović, 2003). Količina provedenog vremena te vrsta aktivnosti važni su za djetetov razvoj te njegovu uspješnost kasnije u životu. Berdica (2012) navodi da su djeca, u čiji odgoj su uključeni očevi, manje sklona rizičnom ponašanju, imaju bolji akademski uspjeh, samostalniji su i kreativniji. Također, uključenost oca u ranom djetinjstvu pospješuje dječji socijalni i emocionalni razvoj. Osim na dijete, očevo sudjelovanje u odgoju povoljno djeluje na majku te njezino bračno i životno zadovoljstvo, ali i na samog oca kojem povećava emocionalnu dobrobit zbog dokazivanja u različitim ulogama te osjećaj bliskosti s djecom i ženom.

Zbog svega navedenog, istraživanje sadrži čestice kojima se može utvrditi u kojoj mjeri očevi sudjeluju u njezi djeteta, izražavaju svoje osjećaje i misli, koliko se uključuju u igre s djetetom, koliko često očevi uključuju dijete u kućanske poslove te poslove van kuće, koliko su uključeni u odgojno-obrazovni proces svog djeteta te kako majke procjenjuju očevo sudjelovanje u navedenim aktivnostima.

Prva kategorija pitanja ispituje procjenu sudjelovanja oca u zadovoljavanju djetetovih fizioloških potreba te higijenskim navikama. Navedene su četiri tvrdnje koje su ispitanici procjenjivali prema Likertovoj skali od 1 do 4, pri čemu tvrdnja pod brojem 1 označava nesudjelovanje, dok tvrdnja pod brojem 4 iskazuje apsolutnu uključenost oca u određenu aktivnost.

Tablica 2
Procjena uključenosti očeva u njegu djeteta

Njega djeteta	<i>M</i>	<i>SD</i>
Otac sudjeluje u hranjenju djeteta.	2.68	.715
Otac sudjeluje u presvlačenju djeteta.	2.62	.773
Otac pomaže djetetu oko jutarnje higije (pranje zubiju, umivanje, odlazak na wc).	2.52	.851
Otac sudjeluje u kupanju djeteta.	2.70	.835

Punina očinskog identiteta stječe se aktivnim sudjelovanjem u svemu što čini i majka, stoga je važno da otac stekne osnovna znanja vezana uz njegu djeteta kako bi na taj način mogao postupno postati siguran u svoje vještine i u punom smislu riječi ostvariti svoj doživljaj roditeljske kompetencije.

Iz navedenih rezultata možemo vidjeti da je otac često uključen u njegu djeteta. Najmanja stopa raspršenja vidljiva je kod tvrdnje vezane uz hranjenje djeteta ($M=2.68$; $SD=0.715$). Najveća stopa raspršenja vidljiva je kod pitanja o očevom pomaganju djetetu oko jutarnje higijene ($M=2.52$; $SD=0.851$), što se može povezati s većom zaposlenošću očeva zbog čega su češće u pomaganje oko jutarnje higijene uključene majke. Prema Državnom zavodu za statistiku Republike Hrvatske u Hrvatskoj je u razdoblju od siječnja do ožujka zabilježeno 1 683 000 radno sposobnih muškaraca, od čega je zaposleno njih 967 000 (57,5%), dok je broj radno sposobnih žena bio 1 840 000, od čega je bilo zaposlenih 754 000 (40,1%). Prema tome, vidimo kako je u tom razdoblju stopa muškaraca koji su u radnom odnosu za 17,4% veća od stope zaposlenih žena.

Daljnijim istraživanjem ove tematike moglo bismo ispitati koji je razlog nejednakosti odgovora te bi li ispitanici odgovore vrednovali drugačije u slučaju da su i otac i majka zaposleni ili je otac doma s djetetom, a majka radi. Neka istraživanja pokazuju da majčina zaposlenost van kuće ne utječe na očev intenzitet bavljenja djetetom, dok druga pak pokazuju da otac više sudjeluje u odgoju ako je majka u radnom odnosu (Berđica, 2012). Trenutno možemo samo nagađati razloge raznolikosti odgovora, no ovo je tema koju zasigurno valja još istražiti.

U ovoj kategoriji tvrdnji najveća vrijednost odgovora, odnosno aritmetička sredina je kod tvrdnje „Otac sudjeluje u kupanju djeteta.“ ($M=2.70$; $SD=0.835$).

Tablica 3

Procjena uključenosti očeva u svakodnevne životne aktivnosti

Svakodnevne životne aktivnosti	<i>M</i>	<i>SD</i>
Otac vozi dijete u vrtić.	2.54	.918
Otac odlazi s djetetom u kupovinu.	2.59	.780

Otac vodi dijete kod liječnika.	2.45	.843
Otac sudjeluje u ritualima prije spavanja (čitanje/pričanje priča, uspavanke...).	2.56	.890
Dijete pomaže ocu oko kućanskih poslova (kuhanje, čišćenje, pranje suđa...).	2.19	.893
Dijete pomaže ocu oko poslova van kuće (popravci, građenje...).	2.37	.900
Otac vodi dijete u šetnju.	2.73	.785
Otac vodi dijete u park.	2.65	.829
Otac vodi dijete na izvanvrtičke aktivnosti (tečaj stranog jezika, ritmika, nogomet...).	2.29	1.006

Tradicionalni pogled na roditeljstvo kroz povijest do danas počiva na ideji da je odgovornost majke briga o djetetu i cijelom domaćinstvu, dok otac financijski skrbi o obitelji te zbog nedostatka vremena i nesposobnosti ne pruža djeci svakodnevnu brigu. Vremena su se promijenila te otac više nije jedini osiguravatelj materijalnih dobara u obitelji. Tako Sladović Franz i Branica (2010) ističu kako se ženinim ulaskom na tržište rada uloga oca mijenja. Budući da je sada i majka zaposlena, sve manje vremena provodi u domaćinstvu pa tako očevi preuzimaju dio kućanskih poslova i više se uključuju u skrb o djeci.

Kod tvrdnji vezanih uz svakodnevne životne aktivnosti, ispitanici su najčešće procjenjivali očevu sudjelovanje odgovorima "rijetko" i "često". Najveću vrijednost pronalazimo kod tvrdnje "Otac vodi dijete u šetnju" ($M=2.73$; $SD=0.785$). Kod tvrdnje vezane uz djetetovo pomaganje ocu oko kućanskih poslova aritmetička sredina odgovora odskače ($M=2.19$; $SD=0.893$), što se može pripisati očevom neobavljanju kućanskih poslova. Godine 2017. provedeno je istraživanje „Utjecaj rodne podjele obiteljskih obaveza i kućanskih poslova na profesionalni život zaposlenih žena“, za čiju je provedbu odgovorna institucija Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova. U istraživanju su sudjelovale žene u dobi između 18 i 65 godina, a koje žive sa svojim (vjenčanim ili nevjenčanim) partnerima minimalno godinu dana te su zaposlene (bilo koji oblik plaćenog rada izvan kuće). Od ukupnog broja ispitanica ($N=600$) njih 83% ($f=498$) je navelo kako sve, ili većinu, rutinskih kućanskih poslova (glačanje, mijenjanje posteljine, brisanje prašine, kuhanje i priprema hrane, pranje posuđa, usisavanje...) obavlja žena. Manji udio ispitanica (16,6%, $f=99,6$) odgovorio je da partneri ravnopravno dijele poslove, a 0,4% ($f=2,4$) naveo je da sve ili većinu radi suprug (partner).

U ovoj kategoriji najveća stopa raspršenja vidljiva je kod tvrdnje "Otac vodi dijete na izvanvrtičke aktivnosti (tečaj stranog jezika, ritmika, nogomet...)", a moguć razlog tome je što

neka djeca ne pohađaju izvanvrtićke aktivnosti. Najmanja stopa raspršenja javlja se kod tvrdnje vezane uz djetetov odlazak u kupovinu s ocem ($M=2.59$; $SD=0.780$).

Kod samoprocjene roditeljstva veliku ulogu ima podjela poslova i dužnosti nakon djetetova rođenja kada, kako Čudina-Obradović i Obradović (2003) ističu, dolazi do još naglašenije rodne podjele kućanskih poslova. Upravo zbog navedenog, važno je da partneri ravnopravno raspodijele dužnosti i obaveze jer će tako pozitivno djelovati na vlastiti doživljaj roditeljske kompetencije.

Tablica 4

Procjena uključenosti očeva u vrtićke aktivnosti

Uključenost u vrtićke aktivnosti	<i>M</i>	<i>SD</i>
Otac sudjeluje na roditeljskim sastancima u vrtiću.	2.11	.946
Otac odlazi u vrtić na individualne razgovore.	1.90	.908
Otac sudjeluje u vrtićkim projektima.	1.99	.924

U ovoj kategoriji ispitanici su bilježili najniže odgovore te je aritmetička sredina odgovora znatno niža naspram ostalih kategorija. Najmanja aritmetička sredina zabilježena je u odgovorima na tvrdnju „Otac odlazi u vrtić na individualne razgovore“ ($M=1.90$; $SD=0.908$), dok je najveća vrijednost aritmetičke sredine kod tvrdnje vezane uz očevo sudjelovanje na roditeljskim sastancima u vrtiću ($M=2.11$; $SD=0.946$), gdje je vidljiva i najveća stopa raspršenja iako se uvelike ne razlikuje od ostalih stopa raspršenja. Vrlo vjerojatan razlog najnižih odgovora u ovoj kategoriji je djetetovo nepohađanje vrtića. Nakon ispunjavanja ankete, nekoliko ispitanika uputilo je kritiku te obrazloženje zašto su u ovoj kategoriji tvrdnje vrednovali najnižim ocjenama, a razlog je upravo taj što dijete nije upisano u vrtić, stoga ove tvrdnje nisu mogli vrednovati odgovorima „Često“ ili „Uvijek“, već je jedini mogući odgovor bio „Nikad“. Unatoč znatno nižim odgovorima i aritmetičkoj sredini naspram ostalih kategorija tvrdnji, rezultati prve tvrdnje ipak su nešto viši od preostale dvije tvrdnje. Upitno je ne pohađa li većina djece uistinu dječji vrtić ili očevi jednostavno ne sudjeluju u vrtićkim aktivnostima koje nisu obavezne. Također, u

svim drugim kategorijama tvrdnji, odgovori nisu znatno viši da bismo mogli zaključiti da je razlog niskih odgovora u ovoj kategoriji bio djetotovo nepohađanje dječjeg vrtića.

Tablica 5

Procjena uključenosti očeva u igru s djetetom

Igra s djetetom	<i>M</i>	<i>SD</i>
Otac sudjeluje u igri s djetetom.	3.03	.666
Otac je uključen u igre uz posredovanje igračaka (igre lutkama, lego-kockama, slaganje puzzla, igranje autićima...).	2.90	.773
Otac s djetetom igra društvene igre.	2.64	.890
Otac s djetetom gleda animirane filmove.	2.75	.806
Otac je uključen u glazbene aktivnosti s djetetom (pjevanje, brojalice, cupkalice...).	2.49	.900
Otac se uključuje u likovne aktivnosti s djetetom (crtanje, slikanje, bojanje, modeliranje plastelinom...).	2.32	.900
Otac se uključuje u igre pijeskom i vodom.	2.53	.917
Otac sudjeluje u igrama koje uključuju bacanje ili kotrljanje.	2.89	.823

U kategoriji tvrdnji vezanih uz uključenost oca u igru s djetetom aritmetička sredina odgovora nešto je veća, a najveću vrijednost pronalazimo kod tvrdnje „Otac sudjeluje u igri s djetetom“ ($M=3.03$; $SD=0.666$), a ona ujedno ima i namanju stopu raspršenja .

Iako je veći broj istraživanja čiji rezultati utvrđuju razliku u vremenu koje s djetetom provode otac i majka, rezultati novijih istraživanja prikazuju kako se očeva uključenost u aktivnosti s djetetom postupno povećava, što je osobito vidljivo kod mlađih očeva u dvoroditeljskim obiteljima koji se vikendima djeci posvećuju više nego majke (Berdica, 2012). Autor također navodi kako o očevoj (ne) uključenosti, osim znanja i vještina, ovise i kulturalni čimbenici pa se tako o djeci najviše brinu očevi u obiteljima u kojima oba partnera imaju manje tradicionalno shvaćanje rodno određenih bračnih uloga. Tome svjedoče promjene u novom naraštaju očeva kod kojih je uočljivo inenzivnije sudjelovanje u odgoju djece, pa i one najmlađe. Iako muškarci još

nisu u svakodnevnu brigu oko djeteta uključeni u jednakoj mjeri kao žene, uočljivo je da u odgoju vlastite djece sudjeluju znatno više no što je to bio slučaj prije.

Najveća stopa raspršenja vidljiva je kod tvrdnje „Otac se uključuje u igre pijeskom i vodom“, a moguć razlog tome je kategorizacija ovih dviju aktivnosti u jednu što je ispitanicima otežalo procjenu. Postoji vjerojatnost da je sudjelovanje u jednoj vrsti igre učestalije od sudjelovanja u drugoj vrsti igre te su zbog toga odgovori raznoliki. Iz rezultata istraživanja možemo vidjeti kako je aritmetička sredina odgovora najmanja kod tvrdnje vezane uz očevu uključenost u likovne aktivnosti s djetetom ($M=2.32$; $SD=0.900$).

Tablica 6

Procjena uključenosti očeva u izražavanje emocija pred djetetom

Emocije	<i>M</i>	<i>SD</i>
Otac pred djetetom izražava emocije.	2.77	.752
Otac djetetu opisuje kako se osjeća.	2.45	.885
Otac djetetu objašnjava zašto osjeća određenu emociju.	2.41	.910
Kada dijete to želi ili traži, otac mu pruži zagrljaj.	3.34	.685
Kada je dijete tužno ili zabrinuto, otac ga utješi.	3.25	.725
Otac s djetetom razgovara o problemima i brigama.	2.78	.940
Otac se s djetetom šali i u komunikaciju uključuje humor.	3.25	.697

Prema Beridici (2012) novija istraživanja usmjerena su na promatranje očeve uključenosti u odgoj djeteta kroz njegove kognitivne aktivnosti, pokazivanje nježnosti te vanjsko ponašanje koje obuhvaća igru i fizičku interakciju, moralni odgoj i emocionalnu potporu majci.

Rezultati istraživanja pokazuju kako očevi često izražavaju emocije pred djetetom te gotovo uvijek djetetu pružaju zagrljaj što nam pokazuje visoka aritmetička sredina odgovora ($M=3.34$; $SD=0.685$), a čija je stopa raspršenja ujedno i najmanja. Iz rezultata istraživanja u ovoj kategoriji je jasno vidljivo odskakanje aritmetičke sredine odgovora, a procjena ispitanika na uključenost očeva u aktivnosti vezane uz izražavanje emocija pred djetetom znatno su se približili četvrtom i

najvišem stupnju odgovora „Uvijek“. Najveća stopa raspršenja pojavljuje se kod tvrdnje „Otac s djetetom razgovara o problemima i brigama.“ (M=2.78; SD=0.940).

Tablica 7

Razlika procjene uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi s obzirom na spol sudionika

Kategorije aktivnosti	<i>t</i>	<i>p</i>
Njega	4.933	.000
Svakodnevne životne aktivnosti	6.137	.000
Vrtičke aktivnosti	4.697	.000
Igra	2.733	.006
Emocije	3.539	.000

Utvrđene su statistički značajne razlike ($p < 0,01$) u procjeni uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi s obzirom na spol sudionika u svim varijablama uključenosti. Sudionici muškog spola vrednovali su svoje odgovore većim vrijednostima, odnosno procijenili su se značajnije u odnosu na sudionike ženskog spola. Osobe ženskog spola vrednovala su sudjelovanje očeva u aktivnostima nižim vrijednostima, a moguć razlog tome je nemogućnost očeva da objektivno sagledaju vlastito sudjelovanje u određenim aktivnostima.

Tablica 8

Procjena uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi u odnosu na dob sudionika

		<i>Suma kvadrata</i>	<i>Prosjek sume kvadrata</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Njega	Između grupa	83.759	16.752	2.210	.051
	Unutar grupa	11476.967	7.581		
	Ukupno	11560.726			
Svakodnevne aktivnosti	Između grupa	573.022	114.604	3.670	.003
	Unutar grupa	47280.662	31.229		
	Ukupno	47853.684			
Vrtičke aktivnosti	Između grupa	12.562	2.512	.394	.853

	Unutar grupa	9657.396	6.379		
	Ukupno	9669.958			
Igra	Između grupa	216.743	43.349	1.463	.199
	Unutar grupa	44853.583	29.626		
	Ukupno	45070.326			
Emocije	Između grupa	103.757	20.751	1.067	.377
	Unutar grupa	29447.233	19.450		
	Ukupno	29550.989			

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika u procjeni uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi spram dobi sudionika, korištena je (jednosmjerna) analiza varijance. Pronađena je statistički značajna razlika ($F=3.670$; $p=0.003$) u procjeni uključenosti očeva s obzirom na dob sudionika za varijablu „Svakodnevne životne aktivnosti“.

Tablica 9

Razlika procjene uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi s obzirom na dob sudionika

<i>Dob (I)</i>	<i>Dob (J)</i>	<i>Razlika aritmetičkih sredina (I-J)</i>	<i>p</i>
18- 25	26-35	-2.03828*	.025
	36-45	-2.70949*	.001
	46-55	-3.12600	.094
	56-65	-2.80247	1.000
	više od 65	-3.30247	1.000
26-35	36-45	-.67122	.491
	46-55	-1.08772	1.000
	56-65	-.76419	1.000
	više od 65	-1.26419	1.000
36-45	46-55	-.41650	1.000
	56-65	-.09298	1.000
	više od 65	-.59298	1.000
46-55	56-65	.32353	1.000
	više od 65	-.17647	1.000
56-65	više od 65	-.50000	1.000

Post hoc analizom, primjenom Bonferroni postupka, utvrđena je statistički značajna razlika ($p < 0,05$) u procjeni uključenosti očeva u odgoj djece među sudionicima dobi od 18 do 25 godina u odnosu na sudionike dobi od 26 do 35 te 36 do 45 godina. Sudionici dobnih kategorija 26-35 i 36-45 procijenili su uključenost očeva u svakodnevne životne aktivnosti značajnije od dobne skupine 18-25 godina.

Tablica 10

Procjena uključenosti očeva u odgoj djece s obzirom na obrazovanje sudionika

		Suma kvadrata	Prosječna suma kvadrata	F	p
Njega	Između grupa	311.462	62.292	8.384	.000
	Unutar grupa	11249.264	7.430		
	Ukupno	11560.726			
Svakodnevne aktivnosti	Između grupa	1044.511	208.902	6.757	.000
	Unutar grupa	46809.173	30.918		
	Ukupno	47853.684			
Vrtičke aktivnosti	Između grupa	177.090	35.418	5.649	.000
	Unutar grupa	9492.868	6.270		
	Ukupno	9669.958			
Igra	Između grupa	699.093	139.819	4.771	.000
	Unutar grupa	44371.234	29.307		
	Ukupno	45070.326			
Emocije	Između grupa	591.344	118.269	6.183	.000
	Unutar grupa	28959.646	19.128		
	Ukupno	29550.989			

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika u procjeni uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi spram stupnja obrazovanja sudionika, korištena je (jednosmjerna) analiza varijance. Utvrđene su statistički značajne razlike ($p < 0,01$) u procjeni uključenosti očeva u aktivnostima s obzirom na stupanj njihova obrazovanja i to za sve nezavisne varijable aktivnosti.

Tablica 11

Razlika procjene uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi s obzirom na stupanj obrazovanja sudionika

Zavisna varijabla	Obrazovanje (I)	Obrazovanje (J)	Rezultati aritmetičkih sredina (I-J)	Sig.	
Njega	SSS	VŠS	-.76672*	.003	
		VSS	-.80913*	.000	
		Mr	-1.03493*	.014	
		Dr	-1.91281*	.011	
		OŠ	.59098	1.000	
	VŠS	VSS	-.04241	1.000	
		Mr	-.26821	1.000	
		Dr	-1.14609	.743	
		OŠ	1.35770	1.000	
	VSS	Mr	-.22581	1.000	
		Dr	-1.10368	.790	
		OŠ	1.40011	1.000	
	mr	Dr	-.87787	1.000	
		OŠ	1.62591	.938	
	dr	OŠ	2.50379	.176	
	Svakodnevne aktivnosti	SSS	VŠS	-1.08352	.144
			VSS	-1.53106*	.000
			Mr	-2.34301*	.004
Dr			-3.04559	.128	
OŠ			.58698	1.000	
VŠS		VSS	-.44754	1.000	
		Mr	-1.25949	1.000	
		Dr	-1.96207	1.000	
		OŠ	1.67050	1.000	
VSS		Mr	-.81195	1.000	
		Dr	-1.51453	1.000	
		OŠ	2.11804	1.000	
mr		Dr	-.70259	1.000	
		OŠ	2.92999	1.000	

	dr	OŠ	3.63258	1.000	
Vrtičke aktivnosti	SSS	VŠS	-.48069	.161	
		VSS	-.68444*	.000	
		Mr	-.73830	.150	
		Dr	-1.37049	.129	
		OŠ	-.27958	1.000	
	VŠS	VSS	-.20375	1.000	
		Mr	-.25761	1.000	
		Dr	-.88980	1.000	
		OŠ	.20111	1.000	
	VSS	Mr	-.05386	1.000	
		Dr	-.68605	1.000	
		OŠ	.40486	1.000	
	mr	Dr	-.63218	1.000	
		OŠ	.45873	1.000	
dr	OŠ	1.09091	1.000		
Igra	SSS	VŠS	-.88823	.438	
		VSS	-1.24788*	.002	
		Mr	-1.85393*	.042	
		Dr	-2.68295	.259	
		OŠ	.40417	1.000	
	VŠS	VSS	-.35965	1.000	
		Mr	-.96570	1.000	
		Dr	-1.79473	1.000	
		OŠ	1.29239	1.000	
	VSS	Mr	-.60605	1.000	
		Dr	-1.43508	1.000	
		OŠ	1.65204	1.000	
	mr	Dr	-.82902	1.000	
		OŠ	2.25810	1.000	
	dr	OŠ	3.08712	1.000	
	Emocije	SSS	VŠS	-.82512	.183
			VSS	-1.28690*	.000
Mr			-1.34391	.109	
Dr			-1.49621	1.000	
OŠ			1.40531	1.000	

	VŠS	VSS	-.46179	1.000
		Mr	-.51879	1.000
		Dr	-.67109	1.000
		OŠ	2.23043	1.000
	VSS	Mr	-.05700	1.000
		Dr	-.20930	1.000
		OŠ	2.69221	.653
	mr	Dr	-.15230	1.000
		OŠ	2.74922	.745
	dr	OŠ	2.90152	1.000

Post hoc analizom, primjenom Bonferroni postupka, utvrđene su statistički značajne razlike ($p < 0,05$) u procjeni uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi. Za nezavisnu varijablu „Njega djeteta“ utvrđena je statistički značajna razlika u procjeni uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi kod sudionika čiji je najviši završen stupanj obrazovanja srednja stručna sprema u odnosu na sudionike čiji je najviši stupanj obrazovanja viša stručna sprema ($p=0.003$), visoka stručna sprema ($p=0.000$), te u odnosu na sudionike koji imaju stečeni stupanj magistre ($p=0.014$) i doktora znanosti ($p=0.011$). Za nezavisnu varijablu svakodnevnih životnih aktivnosti utvrđena je statistički značajna razlika kod sudionika srednje stručne spreme u odnosu na sudionike visoke stručne spreme ($p=0.000$) te na sudionike koji imaju zvanje magistre znanosti ($p=0.004$). U idućoj nezavisnoj varijabli „Vrtičke aktivnosti“ pronađene su statistički značajne razlike u odgovorima sudionika koji su kao najviši stupanj obrazovanja naveli srednju stručnu spremu u odnosu na sudionike visoke stručne spreme ($p=0.000$). Iduća nezavisna varijabla u kojoj su utvrđene statistički značajne razlike je „Igra“. Utvrđene su razlike kod sudionika čiji je stupanj obrazovanja srednja stručna sprema u odnosu na sudionike čiji je najviši stupanj obrazovanja visoka stručna sprema ($p=0.002$) te u odnosu na sudionike koji imaju stečeno zvanje magistre znanosti ($p=0.042$). U posljednjoj kategoriji tvrdnji „Emocije“ također su utvrđene statistički značajne razlike i to u odgovorima sudionika koji su kao najviši završeni stupanj obrazovanja naveli srednju stručnu spremu u odnosu na sudionike koji su naveli visoku stručnu kao najviši stupanj obrazovanja ($p=0.000$). Iz priloženog možemo vidjeti da je u svim nezavisnim varijablama pronađena statistički značajna razlika kod odgovora sudionika srednje stručne spreme u odnosu na ostale sudionike koji imaju završen viši stupanj obrazovanja.

Tablica 12

Razlika procjene uključenosti očeva u aktivnosti s obzirom na broj djece u obitelji

		Suma kvadrata	Prosjek sume kvadrata	F	p
Svakodnevne aktivnosti	Između grupa	108.429	36.143	1.148	.329
	Unutar grupa	47745.255	31.494		
	Ukupno	47853.684			
Njega	Između grupa	54.239	18.080	2.382	.068
	Unutar grupa	11506.487	7.590		
	Ukupno	11560.726			
Vrtičke aktivnosti	Između grupa	80.523	26.841	4.243	.005
	Unutar grupa	9589.434	6.325		
	Ukupno	9669.958			
Igra	Između grupa	532.265	177.422	6.039	.000
	Unutar grupa	44538.061	29.379		
	Ukupno	45070.326			
Emocije	Između grupa	105.198	35.066	1.805	.144
	Unutar grupa	29445.791	19.423		
	Ukupno	29550.989			

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika u procjeni uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi spram broja djece u obitelji, korištena je (jednosmjerna) analiza varijance. Utvrđene su statistički značajne razlike u procjeni sudjelovanja očeva u aktivnostima ($p < 0,05$) u kategorijama „Vrtičke aktivnosti“ i „Igra“.

Tablica 13

Procjena uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi u odnosu na varijablu Broj djece u obitelji

Zavisna varijabla	Broj djece (I)	Broj djece (J)	Rezultati aritmetičkih sredina (I-J)	p
Vrtičke aktivnosti	1	2	.18707	1.000
		3	.58387*	.043

		4 i više	.98852*	.046
	2	3	.39680	.386
		4 i više	.80145	.178
	3	4 i više	.40465	1.000
Igra	1	2	.61871	.242
		3	1.42394*	.014
		4 i više	2.61836*	.006
	2	3	.80523	.490
		4 i više	1.99965	.071
	3	4 i više	1.19442	1.000

Post hoc analizom, primjenom Bonferroni postupka, utvrđene su statistički značajne razlike ($p < 0,05$) u procjeni uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi. U prvoj kategoriji „Vrtičke aktivnosti“ utvrđena je statistički značajna razlika u odgovorima sudionika koji imaju jedno dijete u odnosu na sudionike koji imaju troje ($p=0.043$) te četvero i više djece ($p=0.046$). U kategoriji gdje su ispitanici procjenjivali uključenost očeva u igru s djetetom utvrđena je statistički značajna razlika u odgovorima sudionika gdje je u obitelji jedno dijete u odnosu na sudionike u čijoj je obitelji troje ($p=0.014$) te četvero i više djece ($p=0.006$). U obje kategorije aktivnosti, sudionici koji su naveli da je u obitelji jedno dijete, procijenili su sudjelovanje oca u aktivnostima značajnije od sudionika čiji je navod troje te četvero i više djece u obitelji.

Moguć razlog zbog kojeg su sudionici, gdje je u obitelji troje te četvero i više djece, procjenjivali uključenost oca u aktivnostima nižim vrijednostima na skali je veći opseg obaveza te više aktivnosti u kojima se moraju posvetiti svakom djetetu, zbog čega je otac u nemogućnosti sudjelovati u svim aktivnostima, pa tako neke dužnosti prema dogovoru dijeli s majkom. U obiteljima gdje je samo jedno dijete, očevi mogu djetetu biti posvećeniji i tako sudjelovati u više aktivnosti.

6. Zaključak

Ovim se istraživanjem na uzorku od 1520 roditelja utvrdilo kako su očevi uključeni u odgoj djece rane dobi, odnosno često sudjeluju u aktivnostima s vlastitom djecom. Iz ranije spomenutih hipoteza vidljivo je kako su pronađene statistički značajne razlike ($p < 0,05$) u nezavisnim varijablama s obzirom na spol, dob, stupanj obrazovanja te broj djece u obitelji

sudionika. Posljedično prihvaćene su pomoćne hipoteze „Postoji statistički značajna razlika procjene očeve uključenosti u aktivnosti s djetetom s obzirom na spol sudionika.“, „Postoji statistički značajna razlika procjene očeve uključenosti u aktivnosti s djetetom s obzirom na dob sudionika.“, „Postoji statistički značajna razlika procjene očeve uključenosti u aktivnosti s djetetom s obzirom na obrazovanje sudionika.“, „Postoji statistički značajna razlika procjene očeve uključenosti u aktivnosti s djetetom s obzirom na broj djece u obitelji.“. Prema tome, glavna hipoteza „Pretpostavlja se da ne postoji statistički značajna razlika u procjeni stupnja uključenosti očeva s obzirom na spol, dob, stupanj obrazovanja te broj djece u obitelji.“ je odbijena. Prema navedenim rezultatima, može se zaključiti da su očevi u velikoj mjeri uključeni u odgoj djece rane dobi, budući da su u svim kategorijama aktivnosti sudionici procijenili očvo sudjelovanje visokim vrijednostima na Likertovoj skali. Za buduća istraživanja ove tematike bilo bi poželjno da upitnik ne bude limitiran kao što je bio u ovom slučaju, pa je tako bio nedostupan pojedincima koji ne koriste društvene mreže, kao i informatički nepismenim osobama. Uzorak ispitanika je poprilično velik (N=1520) i pouzdanost instrumenta je jako visoka ($\alpha=0.960$) stoga se ne može reći da su ovi rezultati slučajnost. Iako je vidljiv značajan pomak u poimanju očinske uloge u odnosu na prošlost, potrebno je kontinuirano istraživati ovu tematiku, educirati roditelje, ali i cjelokupno društvo i time podići razinu svijesti o značaju očinske uloge u životu djeteta. Tek tada će se saznanja o dobrobiti uključenosti očeva u odgoj djece implementirati u svakodnevni život obitelji u još većoj mjeri i moći ćemo govoriti o „ocu budućnosti“, ravnopravnom roditeljskom partneru majke.

Literatura

- Baltar, F. i Brunet, I. (2012). Social research 2.0: virtual snowball sampling method using Facebook. *Internet research*, 22(1), 57-74.
- Berdica, J. (2012). Očevi i djeca: socio-etički ogled. U: B. Rešetar (ur.) *Pravna zaštita prava na (zajedničku) roditeljsku skrb*, (pp. 31-58). Osijek: Pravni fakultet u Osijeku.
- Brajša, P. (1995). *Očevi, gdje ste?* Zagreb: Školske novine d.o.o.

- Cvrtnjak, I. i Miljević Riđički, R. (2015). Očevi nekad i danas. *Život i škola*, LXI (1), 113-119. Preuzeto (26.7.2019) s <https://hrcak.srce.hr/152314>
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2003). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Đekić, R. (2016). *Uloga očeva u razvoju i odgoju djeteta*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Završni rad. Preuzeto (5.10.2019) s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:130015>
- Jurčević-Lozančić, A. (2005). *Izazovi odrastanja- predškolsko dijete u okruženju suvremene obitelji i vrtića*. Petrinja: Visoka učiteljska škola.
- Key, E. (1902). *Stoljeće djeteta*. Zagreb: Educa, 2000.
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Klasnić, K. (2017). *Utjecaj rodne podjele obiteljskih obveza i kućanskih poslova na profesionalni život zaposlenih žena*. Zagreb: Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske.
- Konvencija o pravima djeteta (1989). Preuzeto (16.5.2020.) s https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
- Leček, S. (2003). *Seljačka obitelj u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1918.-1941.* Zagreb: Hrvatski institut za povijest- Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavonskom Brodu.
- Maleš, D. i Kušević B. (2011). Nova paradigma obiteljskog odgoja. D. Maleš (ur.) *Nove paradigme ranoga odgoja*, (pp. 41-66). Zagreb: Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zavod za Pedagogiju.
- Pećnik, N. i Starc, B. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Penezić, Z. i Lacković-Grgin, K. (2014) Tranzicija u roditeljstvo i promjene u obitelji. U: A. Brajša-Žganec, J. Lopižić, Z. Penezić (ur.) *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*, (pp. 43-62). Zagreb: Hrvatsko psihološko društvo i Naklada Slap.

- Petani, R. (2010). *Dimenzije roditeljskog ponašanja i stavovi adolescenata prema obiteljskom životu*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Rosić, V. (2005). *Odgoj, obitelj, škola*. Rijeka: Žagar d. o. o.
- Sears, W. i Sears, M. (2010). *Povezujuće roditeljstvo*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Sladović Franz, B. i Branica, V. (2010). Percepcija stručnjaka o očevima kojima je izrečen nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi. *Ljetopis socijalnog rada*. 17 (1), 93-108.
- Svilar Blažinić, D. (2014). Partnerski odnosi, obitelj i roditeljstvo u suvremenom društvu. U: A. Brajša-Žganec, J. Lopižić, Z. Penezić (ur.) *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*, (pp. 27-42). Zagreb: Hrvatsko psihološko društvo i Naklada Slap.
- Špoljarić, B., Munitić, M., Pavlović, A., Mišir, M., Levačić, I., Truntić, S. (2020). *Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj u prvom tromjesečju 2020*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Preuzeto (9.9.2020). s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/09-02-06_01_2020.htm
- Visković, I. (2018). Kultura zajednica u kojoj odrasta dijete rane i predškolske dobi. U: A. Višnjić Jevtić, I. Visković (ur.) *Izazovi suradnje: Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*, (pp. 15-65). Zagreb: Alfa d.d.
- Višnjić Jevtić, A. (2018). Suradnički odnosi odgojitelja i roditelja kao pretpostavka razvoja kulture zajednica odrastanja. U: A. Višnjić Jevtić, I. Visković (ur.) *Izazovi suradnje: Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*, (pp. 77-110). Zagreb: Alfa d.d.

Prilozi i dodaci

Prilog 1. *Procjena uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi*- anketni upitnik za roditelje

Poštovani,

ovo istraživanje pod nazivom "Procjena uključenosti očeva u odgoj djece rane dobi" provodi se za potrebe pisanja diplomskog rada na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu. Cilj istraživanja je ispitati koliko i na koji način očevi sudjeluju u odgoju djece *rane dobi, što podrazumijeva aktivnosti kao što su njega djeteta, igra s djetetom, svakodnevne životne aktivnosti, partnerstvo s dječjim vrtićem, itd.

Molim Vas da procijenite uključenost oca u njegu i odgoj djece. Tvrdnje se odnose na uključenost u odgoj najmlađeg djeteta u obitelji. Očevi odgovaraju na pitanja s obzirom na svoje dosadašnje iskustvo, dok majke na ista odgovaraju s obzirom na to koliko su njihovi partneri uključeni u odgoj djece rane dobi.

Upitnik je u potpunosti anonimn, a rezultati će se koristiti isključivo za potrebe izrade diplomskog rada, stoga Vas molim da na pitanja odgovarate iskreno kako bismo dobili vjerodostojne podatke i time uvid u realnu situaciju. Za ispunjavanje anketnog upitnika bit će Vam potrebno 5-10 minuta.

Zahvaljujem Vam na suradnji i odvojenom vremenu.

Ukoliko imate kakvih pitanja ili nejasnoća, možete mi se obratiti putem e-maila: bockaj.antonija@gmail.com

*pojma rane dobi odnosi se na dob od rođenja djeteta do njegove 7. godine života

*Obavezno

Spol *

- M
- Ž

Vaša dob *

- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56-65
- 65 i više

Obrazovanje *

- OŠ
- SSS
- VŠS
- VSS
- mr.
- dr.

Imate li djece *

- DA
- NE

Broj djece *

- 1
- 2

- 3
- 4 i više

Dob najmlađeg djeteta *

---

2. Njega djeteta *

- Otac sudjeluje u hranjenju djeteta.

Nikad	Rijetko	Često	Uvijek
☐	☐	☐	☐

- Otac sudjeluje u presvlačenju djeteta.

Nikad	Rijetko	Često	Uvijek
☐	☐	☐	☐

- Otac sudjeluje u kupanju djeteta.

Nikad	Rijetko	Često	Uvijek
☐	☐	☐	☐

- Otac pomaže djetetu oko jutarnje higijene (pranje zubiju, umivanje, odlazak na wc).

Nikad	Rijetko	Često	Uvijek
☐	☐	☐	☐

3. Svakodnevne životne aktivnosti *

- Otac vozi dijete u vrtić.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Otac odlazi s djetetom u kupovinu.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Otac vozi dijete kod liječnika.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Otac sudjeluje u ritualima prije spavanja (čitanje/pričanje priča, uspavanke...).

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Dijete pomaže ocu oko kućanskih poslova (kuhanje, čišćenje, pranje suđa...).

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Dijete pomaže ocu oko poslova van kuće (popravci, građenje...).

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Otac vodi dijete u šetnju.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Otac vodi dijete u park.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Otac vodi dijete na izvanvrtićle aktivnosti (tečaj stranog jezika, ritmika, nogomet...).

Nikad	Rijetko	Često	Uvijek
☐	☐	☐	☐

4. **Uključenost u vrtićke aktivnosti ***

- Otac sudjeluje na roditeljskim sastancima u vrtiću.

Nikad	Rijetko	Često	Uvijek
☐	☐	☐	☐

- Otac odlazi u vrtić na individualne razgovore.

Nikad	Rijetko	Često	Uvijek
☐	☐	☐	☐

- Otac sudjeluje u vrtićkim projektima.

Nikad	Rijetko	Često	Uvijek
☐	☐	☐	☐

5. **Igra s djetetom ***

- Otac sudjeluje u igri s djetetom.

Nikad	Rijetko	Često	Uvijek
☐	☐	☐	☐

- Otac je uključen u igre uz posredovanje igračaka (igra lutkama, lego-kockama, slaganje puzzla, igranje autićima...).

Nikad	Rijetko	Često	Uvijek
-------	---------	-------	--------

- Otac s djetetom igra društvene igre.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek

- Otac s djetetom gleda animirane filmove.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek

- Otac je uključen u glazbene aktivnosti s djetetom (pjevanje, brojalice, cupkalice...).

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek

- Otac je uključen u likovne aktivnosti s djetetom (crtanje, slikanje, bojanje, modeliranje plastelinom...).

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek

- Otac je uključen u igre pijeskom i vodom.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek

- Otac sudjeluje u igrama koje uključuju bacanje ili kotrljanje.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek

6. Emocije

- Otac pred djetetom izražava emocije.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Otac djetetu opisuje kako se osjeća.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Otac djetetu objašnjava zašto osjeća određenu emociju.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Kada dijete to želi ili traži, otac mu pruži zagrljaj.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Kada je dijete tužno ili zabrinuto, otac ga utješi.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Otac s djetetom razgovara o problemima i brigama.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

- Otac se s djetetom šali i u komunikaciju uključuje humor.

Nikad   Rijetko   Često   Uvijek
○   ○   ○   ○

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Antonija Novina, univ. bacc. praesc. educ.

Izjava o javnoj objavi rada

Sveučilište u Zagrebu

Učiteljski fakultet

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasna da se trajno pohrani i objavi rad

„UKLJUČENOST OČEVA U ODGOJ DJECE RANE DOBI“

DIPLOMSKI RAD

U javno dostupnom institucijskom repozitoriju

Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

I javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju)

U Zagrebu, 20.11.2020.

ANTONIJA NOVINA
